

คนจีนโพ้นทะเลกับอัตลักษณ์ชายขอบในกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของ เจิ้งซิน

รัชกฤช วงษ์วิลาศ*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

Overseas Chinese and Marginalized Identities in Zeng Xin's Short Poems

*Ratchakrit Wongwilas**

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 18 April 2023

Revised 9 May 2023

Accepted 10 May 2023

คำสำคัญ

เจิ้งซิน

คนจีนโพ้นทะเล

อัตลักษณ์ชายขอบ

กวีนิพนธ์ขนาดสั้น

Keywords:

Zeng Xin,

overseas Chinese,

marginalized identities,

short poems

* Corresponding author

E-mail address:

ratchakrit.w@arts.tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาอัตลักษณ์ของชาวจีนโพ้นทะเลที่ถูกนำเสนอผ่านกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซิน โดยใช้แนวคิดเรื่องคนชายขอบเป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า กวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซินได้ถ่ายทอดให้เห็นอัตลักษณ์ชายขอบของชาวจีนโพ้นทะเลในสังคมไทยหลายประเด็น เช่น ความโหยหารากเหง้า ความเป็นลูกผสม การถูกมองข้ามความสำคัญ ภาวะไร้เสียง และความโหยหาเสรีภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลงานส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า กวีพยายามจะปลดปล่อยตนเองออกจากความเป็นชายขอบ ผ่านการแสดงให้เห็นคุณสมบัติร่วมของคนจีนโพ้นทะเลกับค่านิยมกระแสหลักของสังคมไทย ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา

Abstract

This paper uses the concept of marginalized people as the analytical framework to study the identity of overseas Chinese represented through Zeng Xin's short poems. The study found that Zeng Xin's short poems portray marginalized identities of overseas Chinese in Thai society in many aspects, such as longing for their roots, hybridity, being overlooked, being voiceless, and longing for freedom. On the other hand, some works show that the poet tried to free himself from marginalized identities through the belief in Buddhism held in common between overseas Chinese and Thai society.

1. บทนำ

ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์จีนในไทยส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ศึกษาและประกอบสร้างจากนักประวัติศาสตร์ นักสังคมวิทยา และนักมานุษยวิทยาเป็นหลัก เช่น งานคลาสสิกของ จี. วิลเลียม สกินเนอร์ (1957/2529) เรื่อง *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* (ฉบับภาษาอังกฤษ ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2500 และได้รับการแปลเป็นภาษาไทยครั้งแรกใน พ.ศ. 2529) หรืองานที่เผยแพร่ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ของวาสนา วงศ์สุววัฒน์ (2562) เรื่อง *The Crown and the Capitalists: The Ethnic Chinese and the Founding of the Thai Nation* รวมถึงงานของสิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ (2555) เรื่อง *กบฏจีนจน “บนถนนพลับพลาไชย” และ เขียนจีนให้เป็นไทย ตัวตน “ไทย-จีน” ที่เพิ่งสร้าง กับ การเมือง/การทูตวิชาการ ในสังคมศาสตร์สงครามเย็น* (สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์, 2564) เป็นต้น

ในด้านวรรณคดีศึกษาแม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในไทยผ่านงานวรรณกรรมอยู่จำนวนหนึ่ง แต่เกือบทั้งหมดล้วนเป็นการศึกษาจากงานวรรณกรรมภาษาไทยที่ประพันธ์โดยคนไทยเชื้อสายจีน เช่น บทความของนักวิชาการด้านวรรณคดีอย่าง นัทธนี ประสานนาม (2550) เรื่อง *อยู่กับก๋ง ของหยก บุรพา: การถ่ายทอดอุดมการณ์การผนวกรวมในบริบทสังคมไทย* หรือแม้กระทั่งบทความของนักวิชาการที่ไม่ได้ทำงานด้านวรรณคดีศึกษาโดยตรงอย่าง ทักษิณ เจริญเจริญ (2014/2558) เรื่อง *เราใช้เขา?: ภาพเสนอของคนจีนในวรรณกรรมไทยศตวรรษที่ 20* (ฉบับภาษาอังกฤษตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2557 และได้รับการแปลเป็นภาษาไทยครั้งแรกใน พ.ศ. 2558) ทว่าหากกล่าวถึงวรรณกรรมภาษาจีนในประเทศไทย ดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่แทบจะถูกขจัดออกจากวงวิชาการในประเทศไทยไปโดยสิ้นเชิง สาเหตุอาจเนื่องมาจากกำแพงทางภาษา ที่ทำให้นักวิชาการวรรณคดีศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงนักเขียนและงานวรรณกรรมกลุ่มนี้ได้ ทำให้การศึกษางานวรรณกรรมภาษาจีนในประเทศไทยส่วนใหญ่เกิดขึ้นในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยนักวิชาการชาวจีน หรือนักเรียนไทยที่ไปศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาที่ประเทศจีน

ประวัติศาสตร์ที่มีความเฉพาะตัวของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงสงครามเย็น ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นฐานที่มั่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ให้การสนับสนุนสำคัญ ทำให้คนเชื้อสายจีนในประเทศไทยจำนวนมากถูกกลืนกลายเป็นคนไทยและวัฒนธรรมไทยผ่านการใช้นโยบายรัฐอย่างเป็นระบบ การใช้ภาษาจีนในหมู่ลูกหลานชาวจีนเป็นสิ่งที่เลือนหายไปพร้อมกับกระบวนการกลืนกลายดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวรรณกรรมที่เขียนเป็นภาษาจีนในประเทศไทย จึงอาจถือเป็นการทำความเข้าใจคนจีนในประเทศไทยอีกรูปแบบ

เปรียบเสมือนการรับฟังเรื่องราวของพวกเขาผ่านเสียงอีกแบบที่ปกติแล้วคนไทยส่วนใหญ่ แม้กระทั่งผู้ที่มิใช่อพยพจีนเอง ไม่สามารถได้ยิน ไม่เคยได้ยิน และอาจจะไม่มีวันได้ยิน

อนึ่ง งานศึกษาวรรณกรรมภาษาจีนในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังมักเป็นการศึกษา พัฒนาการในภาพรวม หรือเป็นการศึกษาในแนวประวัติศาสตร์คดี แต่ยังขาดงานศึกษาใน แนววรรณคดีวิจารณ์ที่มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีทางสังคมเพื่อ “อ่าน” ความหมายในตัวบทวรรณกรรมอย่างลึกซึ้ง งานวิจัยนี้จึงต้องการสำรวจตัวตนของคนเชื้อสายจีนในประเทศไทย ผ่านงานวรรณกรรมที่เขียนเป็นภาษาจีน โดยใช้แนวทางการศึกษาแบบวรรณคดีวิจารณ์ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษากวินพันธ์ขนาดสั้นของเจิงซิน (曾心) นักเขียนและกวีชาวไทยเชื้อสายจีน ผู้มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งของวงการวรรณกรรมภาษาจีนในประเทศไทยปัจจุบัน

เจิงซิน (พ.ศ. 2481 - ปัจจุบัน) มีชื่อไทยว่าเกรียงไกร เศรษฐวงศ์ เกิดและเติบโตในประเทศไทย เขาได้เดินทางไปศึกษายังสาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2499 จนจบ การศึกษาระดับปริญญาตรีด้านภาษาและวรรณคดีจีนจากมหาวิทยาลัยเซี่ยงไฮ้ จากนั้นได้ ศึกษาต่อทางด้านแพทย์แผนจีน และใช้ชีวิตอยู่ที่ประเทศจีนต่อมาจนถึง พ.ศ. 2525 จึงได้ เดินทางกลับมายังประเทศไทย เจิงซินเพิ่งเริ่มต้นเส้นทางชีวิตของการเป็นนักประพันธ์อย่าง จริงจังหลังจากกลับมาอยู่ที่ประเทศไทย ซึ่งเป็นช่วงที่เขาอายุเกือบ 50 ปีแล้ว (Xu, 2012, p. 30) อย่างไรก็ดี แม้ว่าเส้นทางของการเป็นนักประพันธ์ของเจิงซินจะถือว่าเริ่มต้นช้ากว่าคนทั่วไป ทว่าก็เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในวงการวรรณกรรมภาษาจีนในประเทศไทยคนหนึ่ง เจิงซินได้ ดำรงตำแหน่งเป็นรองประธานสมาคมนักเขียนจีนแห่งประเทศไทย ผลงานของเขาทั้งหมด เขียนโดยใช้ภาษาจีน มีรูปแบบการประพันธ์ที่หลากหลาย ทั้งเรื่องสั้น ความเรียง บทความวิจารณ์ รวมถึงกวีนิพนธ์ แต่ผลงานกลุ่มที่โดดเด่นและน่าสนใจที่สุดคือกวีนิพนธ์ขนาดสั้น เจิงซินเป็น ผู้ริเริ่มการเขียนกวีนิพนธ์ภาษาจีนขนาดสั้นที่กำหนดรูปแบบว่ากลอนทั้งบทต้องมีความยาวไม่เกิน หกวรรค ทั้งยังเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งชมรมกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า “โรงโม่กวีนิพนธ์น้อย” (小诗磨坊) ขึ้นใน พ.ศ. 2549 ชมรมดังกล่าวจะรวบรวมผลงานของกวีในชมรมตีพิมพ์รวมเล่มเป็นประจำ ปีละหนึ่งครั้ง รูปแบบกวีนิพนธ์ขนาดสั้นที่มีความยาวไม่เกินหกวรรคซึ่งเจิงซินเป็นผู้ริเริ่ม ก็ได้กลายมาเป็นรูปแบบการประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม “โรงโม่กวีนิพนธ์น้อย” ในที่สุด (Wang & Zeng, 2021, pp. 107-111)

ในบทกวีของเจิงซินนั้น สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สัตว์ พืช และวัตถุเป็นตัวละครสำคัญที่ กวีใช้ถ่ายทอดความรู้สึก ประสบการณ์ และโลกทัศน์ของเขา งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาว่าบทกวี เหล่านี้นำเสนออัตลักษณ์ของคนจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยออกมาอย่างไร ในฐานะคนเชื้อสาย จีนในประเทศไทยที่ยังคงใช้ภาษาจีนเขียนงานวรรณกรรม เสียงของกวีย่อมไม่สามารถถูกรับฟัง ได้จากคนส่วนใหญ่ในดินแดนที่เขาอาศัยอยู่ เสียงและตัวตนของกวีจึงถูกจัดวางไว้ที่ชายขอบ ของสังคมไทยโดยปริยาย ด้วยเหตุนี้ งานกวีนิพนธ์ที่ใช้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สัตว์ พืช และวัตถุ

เป็นตัวแสดงหลักจึงมีความน่าสนใจ และควรถูกนำมาศึกษาอย่างลึกซึ้ง เพราะสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์เหล่านี้ต่างก็ถูกจัดวางให้อยู่ในฐานะชายขอบของโลกที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ทั้งยังเป็นเสียงที่มนุษย์ละเลยที่จะรับฟังมาเป็นเวลานานเช่นกัน นอกจากนี้ กวีนิพนธ์ยังเป็นรูปแบบการประพันธ์ที่ได้รับความสนใจน้อยในโลกร่วมสมัย เมื่อเทียบกับงานประพันธ์ประเภทอื่น เช่น นวนิยาย จึงอาจกล่าวได้ว่ากวีนิพนธ์ถือเป็นรูปแบบการประพันธ์ที่เป็นชายขอบของโลกวรรณกรรมร่วมสมัยเช่นกัน

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า “อัตลักษณ์ชายขอบ” ดูเหมือนจะเป็นจุดร่วมสำคัญที่ปรากฏอยู่ในทุกมิติของงานกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิงซิน ตั้งแต่ตัวตนของกวี กลุ่มตัวละครหลักที่กวีเลือกใช้ถ่ายทอดเรื่องราวในกวีนิพนธ์ ตลอดจนรูปแบบการประพันธ์ ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาอัตลักษณ์ของคนจีนโพ้นทะเลในกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิงซินผ่านแนวคิดเรื่องคนชายขอบเป็นหลัก

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาอัตลักษณ์ของชาวจีนโพ้นทะเลในฐานะคนชายขอบผ่านกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิงซิน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ผู้วิจัยคัดสรรกวีนิพนธ์ขนาดสั้นที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของคนจีนโพ้นทะเลจากหนังสือรวมกวีนิพนธ์ของเจิงซิน (Zeng, 2013) เรื่อง *บทกลอนขนาดสั้น 100 บท* 《曾心小诗一百首》

3.2 ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การอ่านตัวบทอย่างพิถีพิถะ (close reading) ประกอบกับการใช้ข้อมูลบริบททางประวัติศาสตร์ รวมถึงแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

3.3 วิเคราะห์และตีความตัวบทผ่านแนวคิดทฤษฎี ได้แก่ แนวคิดเรื่องคนชายขอบ

3.4 เรียบเรียงและนำเสนอผลการศึกษาเป็นบทความวิจัย

4. ทบทวนวรรณกรรม

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะทำการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องใน 3 ส่วน ส่วนแรกคืองานวิจัยเกี่ยวกับเจิงซินและงานวรรณกรรมของเจิงซิน ส่วนที่สองคืองานศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นสถานะของคนจีนโพ้นทะเลในฐานะคนชายขอบของสังคมไทย และส่วนสุดท้ายคืองานศึกษาที่ประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องคนชายขอบกับการศึกษาวรรณกรรม

4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับเจิ้งซินและงานวรรณกรรมของเจิ้งซิน

จากการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยจากฐานข้อมูลของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศไทย พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจิ้งซินและงานวรรณกรรมของเจิ้งซินโดยตรงทั้งสิ้น 9 เรื่อง อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยเพียง 2 เรื่องเท่านั้นที่ศึกษาเกี่ยวกับกวีนิพนธ์ของเจิ้งซิน ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอลำถึงประเภทของงานวิจัยที่รวบรวมได้โดยสังเขป และจะอภิปรายเฉพาะเนื้อหางานวิจัยที่ศึกษากวีนิพนธ์ของเจิ้งซินโดยตรงเท่านั้น

มีงานวิจัยในเชิงประวัติศาสตร์คดีทั้งสิ้น 3 เรื่อง ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียว ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เรื่อง การศึกษาความเรียงของเจิ้งซิน 《曾心散文研究》 โดย หลี่หมิงเฟิง (李明峰, 2011) วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยจีหลิน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เรื่อง งานวรรณกรรมของเจิ้งซินกับกระแสวรรณกรรมภาษาจีนในประเทศไทยตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา 《曾心文学创作与 80 年代以来泰华文学思潮》 โดย สวี่อ้ายเหลียน (许爱联, 2012) และวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง การศึกษาวรรณกรรมเรื่องสั้นของเจิ้งซิน โดย นพินกานต์ แสงอนันต์ (2552) งานกลุ่มนี้มุ่งศึกษาผลงานของเจิ้งซินในภาพกว้าง หรือเจาะจงศึกษารูปแบบการประพันธ์บางรูปแบบโดยเฉพาะ ประกอบไปกับบริบททางสังคม กระแสคิดทางวรรณกรรมในช่วงเวลาต่าง ๆ

มีงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบงานของเจิ้งซินกับนักเขียนอื่น 1 เรื่อง ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องสั้นของซือหม่ากวงและเจิ้งซิน โดย ภัทริศา โลหะวิจิตรานนท์ (2552)

มีงานที่ศึกษาประเด็นเฉพาะ ทั้งประเด็นทางวรรณกรรมและประเด็นทางสังคม 3 เรื่อง งานในกลุ่มนี้อาจมองได้ว่าเป็นงานในแนววรรณกรรมวิจารณ์ โดยทั้งหมดนี้เป็นวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ ภาพลักษณ์ของสตรีภายใต้ความหลากหลายและวัฒนธรรมที่กลมกลืนในบทประพันธ์ของเจิ้งซิน โดย พิณทิพย์ จิ้งจำเริญกิจ (2552) การศึกษาเรื่องสั้นขนาดสั้นเชิงสัจนิยมของเจิ้งซิน โดย ศิริวรรณ เจริญธรรมรักษา (2555) และ การศึกษาภาพลักษณ์ผู้สูงอายุในเรื่องสั้นขนาดสั้นของเจิ้งซิน โดย วันวิสาข์ มังกรไพบูลย์ (2555)

สำหรับงานวิจัย 2 เรื่อง ที่ศึกษางานกวีนิพนธ์ของเจิ้งซินโดยตรงล้วนเป็นวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา จากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติทั้งสิ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

วิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษา กวีนิพนธ์ขนาดเล็กของเจิ้งซิน โดย สุราษ โคจิศิริกุล (2554) ศึกษา กวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซินทั้งในแง่เนื้อหาและกลวิธีทางศิลปะ ส่วนที่มีประโยชน์ต่องานวิจัยนี้คือส่วนที่อภิปรายถึงเนื้อหาในงานกวีนิพนธ์ของเจิ้งซิน สุราษแบ่งเนื้อหาในงานกวีนิพนธ์ของเจิ้งซินออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปรัชญาชีวิต เสียสละสังคม และสะท้อนวัฒนธรรม

ในด้านปรัชญาชีวิต สุราชมองว่าเจิงชินได้รับอิทธิพลจากวิธีคิดแบบพุทธศาสนาในวัฒนธรรมไทย ทำให้กวีนิพนธ์ส่วนหนึ่งของเขามักสะท้อนให้เห็นเรื่องความอนิจจังหรือความไม่สมบูรณ์แบบในชีวิตมนุษย์ นอกจากนี้กวีก็ยังมักหยิบเอาประเด็นต่างๆ ในสังคมมานำเสนอในงานกวีนิพนธ์ เพื่อตั้งคำถามต่อความผิดชอบชั่วดีหรือความเป็นธรรม ซึ่งหลายครั้งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหาคำตอบหรือทางออกได้ ในด้านเสียดสีสังคม กวีมักใช้กลวิธีทางภาษาและอารมณ์ขันเข้ามาเปิดเผยให้เห็นด้านมืดของสังคมและชีวิตมนุษย์ ซึ่งการเสียดสีเป็นชนบทที่มีอยู่แล้วในกวีนิพนธ์จีนโบราณ ในด้านเผยแพร่วัฒนธรรม กวีนิพนธ์ของเจิงชินมักสะท้อนให้เห็นองค์ประกอบจากทั้งวัฒนธรรมไทยและจีน ซึ่งเป็นสองวัฒนธรรมที่กวีใช้ชีวิตอยู่ ทั้งยังแสดงให้เห็นความตระหนักรู้ใน “ตัวตน” ของตัวเองของกวีด้วย ในทางหนึ่ง การเข้าใจวัฒนธรรมที่เป็นเบื้องหลังการสร้างสรรคผลงาน จึงเป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจกวีนิพนธ์ของเจิงชินด้วยโดยปริยาย

วิทยานิพนธ์เรื่อง *การศึกษาจินตภาพบทกวีของเจิงชิน* โดย หล่อวีฝู (2556) ศึกษาการใช้จินตภาพในกวีนิพนธ์ของเจิงชิน ทั้งในกวีนิพนธ์ขนาดสั้น ขนาดกลาง และขนาดยาว โดยศึกษาทั้งนัยทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในจินตภาพเหล่านั้น รวมถึงในแง่ทางสุนทรียศาสตร์ของการสร้างจินตภาพ ในที่นี้จะขอยุ่ถึงส่วนที่เกี่ยวกับจินตภาพในกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิงชินเท่านั้น เนื่องจากเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้โดยตรง หล่อวีฝูชี้ให้เห็นว่า ในกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิงชินมีการใช้จินตภาพในลักษณะ “น้อยแต่มาก เรียบง่ายแต่รู้มรรย” กล่าวคือ กวีใช้ภาษาที่เรียบง่ายในบทกวีสร้างจินตภาพที่มีนัยแฝงลึกลับ ทั้งยังใช้พื้นที่สั้น ๆ ไม่เกินหกบรรทัดในกวีนิพนธ์หนึ่งบทมาสื่อความคิดที่รู้มรรยได้ เช่น การสรรเสริญคนจีนโพ้นทะเลโดยใช้จินตภาพของพืชที่เขียวชอุ่มปี การถ่ายทอดภาพความลำบากของคนจีนโพ้นทะเลผ่านจินตภาพหยาดเหงื่อและหยดเลือด หรือการพูดถึงระดับของการบรรลุนิยามผ่านจินตภาพของการพินิจไปโพธิ์ที่แตกต่างกันสามใบ จินตภาพเหล่านี้ช่วยจุดประกายความคิดให้แก่ผู้อ่านได้ภายในชั่วขณะที่อ่านกวีนิพนธ์ขนาดสั้นเหล่านี้ กวียังมักแทรกเอาแนวคิดเชิงปรัชญาชีวิต รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนไว้ผ่านจินตภาพที่ปรากฏในบทกวีขนาดสั้นเหล่านี้อีกด้วย

หากดูจากปีที่เผยแพร่งานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าความสนใจในการศึกษางานวรรณกรรมของเจิงชินมีแนวโน้มที่เคลื่อนจากการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์วรรณกรรมมาสู่วรรณกรรมวิจารณ์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ปีที่เผยแพร่งานวิจัยทุกชิ้นมีความกระจุกตัวอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นว่าการศึกษางานวรรณกรรมของเจิงชินขาดความต่อเนื่องและไม่ได้ได้รับความสนใจที่จะนำมาศึกษาต่อในแง่มุมอื่น ๆ จริงอยู่ที่ว่าหากสำรวจดูในฐานข้อมูลของประเทศสาธารณประชาชนจีนจะพบบทความที่พูดถึงงานวรรณกรรมของเจิงชินเป็นจำนวนมากและมีอย่างต่อเนื่อง ทว่าส่วนใหญ่เป็นเพียงบทความหรือบทวิจารณ์แบบลาลองเท่านั้น มิใช่งานวิจัยที่ทำอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่า ยังไม่มีงานวิจัยชิ้นไหนที่หยิบเอาประสบการณ์

ความเป็นคนเชื้อสายจีนในสังคมไทยของเจิ้งซิน หรือมุมมองเรื่องคนชายขอบมาเชื่อมโยงกับงานกวีนิพนธ์ของเขาเพื่อเป็นแนวทางหลักในการวิเคราะห์ตีความด้วยบท

4.2 คนจีนโพ้นทะเลในฐานะคนชายขอบของสังคมไทย

คำว่า “คนชายขอบ” เป็นคำที่ใช้แพร่หลายและเป็นที่คุ้นเคยกันดีในงานศึกษาทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ร่วมสมัย สำหรับนิยามของคำดังกล่าวมีระบุไว้ทั้งในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน รวมถึงงานวิจัยต่าง ๆ ในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง ในที่นี้จะขอยกนิยามโดยสังเขปจากหนังสือ *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ* ของสุริชัย หวันแก้ว (2546, น. 7-13) ที่ได้รวบรวมและอภิปรายถึงนิยามตลอดจนกระบวนการที่สัมพันธ์กับคำดังกล่าวไว้ว่า “คนชายขอบ” หมายถึง กลุ่มคนที่ยังไม่ถูกกลืนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มใหญ่อย่างสมบูรณ์ เป็นกลุ่มคนที่ละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนไปบางส่วน และยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างสมบูรณ์ในวัฒนธรรมใหม่ คนกลุ่มนี้มีชีวิตอยู่กึ่งกลางหรือห่างไกลจากศูนย์กลางทั้งในทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม ในทางภูมิศาสตร์ มักเป็นกลุ่มคนที่ต้องเคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาเดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม คนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ถูกกีดกันและเอารัดเอาเปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ซึ่งอาศัยในดินแดนนั้นมาก่อน ในทางสังคมวัฒนธรรม พวกเขาเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมใหม่ วัฒนธรรมประจำกลุ่มจึงเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการเลือกปฏิบัติจากผู้คนในกระแสวัฒนธรรมหลัก การเรียนรู้การปรับตัวและการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อที่จะเอาตัวรอดหรือมีชีวิตอยู่ภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตของประชากรที่อาศัยอยู่ในวัฒนธรรมชายขอบ

หากมองคนจีนโพ้นทะเลโดยภาพรวมในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกผ่านนิยามเกี่ยวกับคนชายขอบที่อ้างถึงข้างต้น คงไม่ใช่เรื่องยากที่จะมองเห็นภาวะความเป็นชายขอบในตัวคนกลุ่มนี้ ทว่าหากมองดูสถานภาพของคนเชื้อสายจีนในสังคมไทย ณ ปัจจุบัน ที่มีความผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างดีแล้ว คงเป็นไปได้เลยที่เราจะจินตนาการได้ว่าคนกลุ่มนี้จะถูกจัดให้เป็นคนชายขอบได้อย่างไร ดังนั้น การพูดถึงประเด็นนี้มีความจำเป็นที่เราจะต้องพิจารณาประวัติศาสตร์ของคนเชื้อสายจีนในประเทศไทยอย่างถี่ถ้วน การมองคนเชื้อสายจีนในสังคมไทยเป็นคนกลุ่มกึ่งกันทีเดียวทั้งหมด อาจจะทำให้เรามองข้าม หรือละเลยประเด็นปัญหาบางประการของคนบางกลุ่มไป

งานประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยชิ้นสำคัญของคริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2558) เรื่อง *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย* ได้พูดถึงเรื่องของชาวจีนในประเทศไทยไว้หลายช่วงหลายตอน ซึ่งสามารถนำมาสรุปโดยสังเขปได้ ดังนี้ (ข้อมูลโดยละเอียดโปรดดูเพิ่มเติมที่ คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2558, น. 8, 25, 46-52, 64, 68, 130-135, 159-162, 180-182, 203-208, 283-288)

ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 มีพ่อค้าชาวจีนอยู่อาศัยในชุมชนตามเขตเมืองท่ารอบ ๆ อ่าวไทย และลงไปทางใต้ของแหลมทอง ในสมัยอยุธยา ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่สยามจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ประมาณ 20,000 คน เมื่อ พ.ศ. 2278 และในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินเองก็ทรงส่งเสริมให้ชาวจีนอพยพเข้ามาช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจ ชาวจีนอพยพยังคงหลั่งไหลเข้ามาเพิ่มขึ้นตลอดช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวจีนเหล่านี้มีทั้งที่มามีการค้าและที่อพยพหนีวิกฤตทางการเมืองและความยากจนมาตั้งรกรากถิ่นฐานใหม่ ตระกูลเจ้าสัวจำนวนหนึ่งได้รับการอุปถัมภ์อย่างดีจากชนชั้นนำของสยาม ทำให้ประสบความสำเร็จในกิจการ ในขณะที่เดียวกันพวกเขาก็เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นถิ่นของสยามอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

จนกระทั่งเกิดสงครามฝิ่นที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการค้าระหว่างสยามกับจีน ประกอบกับลัทธิล่าอาณานิคมของตะวันตกเริ่มแผ่อำนาจเข้ามา ทำให้บทบาทของจีนที่เคยมีอิทธิพลเหนือภูมิภาคเอเชียอาคเนย์หลาย ๆ ประเทศนั้นลดลง ชนชั้นนำสยามเองก็เริ่มหันเหความสนใจไปที่วัฒนธรรมตะวันตก ในขณะเดียวกัน ครอบครัวชาวจีนหลายครอบครัวที่ย้ายมาตั้งรกรากอยู่นานแล้วก็เริ่มพึ่งพาตนเองได้ จึงไม่ได้ต้องการการอุปถัมภ์จากชนชั้นนำสยาม เช่นในอดีต นี่คือจุดเริ่มต้นที่ค่อย ๆ ทำให้คนเชื้อสายจีนเริ่มกลายเป็น “คนอื่น” สำหรับสยาม

“อัตลักษณ์จีน” เริ่มถูกให้ภาพเป็น “คนอื่น” อย่างจริงจังน่าจะเริ่มขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากเหตุการณ์ที่ขุนยัดเซ็นได้เดินทางมาพบชาวจีนโพ้นทะเลในสยาม เพื่อหาแนวร่วมการปฏิวัติล้มราชวงศ์ชิงในจีน ทำให้ราชสำนักสยามเกิดความวิตกว่าจะเกิดการเคลื่อนไหวล้มราชวงศ์ของสยามขึ้นมาด้วย ประกอบกับเหตุการณ์ที่คนจีนรวมตัวประท้วงจนทำให้บางกอกเป็นอัมพาตไปชั่วขณะ ทำให้ราชสำนักตระหนักได้ถึงพลังของกลุ่มชาวจีนในสยาม จึงสร้างวาทกรรมที่ผูกติดภาพของคนจีนเข้ากับความเป็นอื่น เช่น “ยิวแห่งบูรพาทิศ” ที่ให้ภาพชาวจีนเป็นผู้ที่ขาดความจงรักภักดี คาดหวังอภิสิทธิ์ ภูเขาเงิน และเป็นกาฝากเศรษฐกิจ เป็นต้น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้บัญญัติคนจีนเป็นหนึ่งใน “เจ็ดปัญหาของสยาม” อีกด้วย

ครั้นถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มชาวจีนสยามที่ไม่พอใจญี่ปุ่นที่บุกรุกเข้าไปในจีนแผ่นดินใหญ่ได้ทำการประท้วงคว่ำบาตรสินค้าญี่ปุ่น ทำให้รัฐบาลสยามต้องออกมาตรการควบคุมคนจีนเข้มงวดขึ้นอีก เช่น เพิ่มค่าธรรมเนียมคนจีนที่อพยพเข้าไทยเป็นสองเท่า ปิดธนาคารที่ส่งเงินกลับไปประเทศจีน ปิดหนังสือพิมพ์จีนแทบทุกฉบับ เข้ากำกับโรงเรียนจีน เป็นต้น ช่วงนี้เองที่มีการออกกฎหมายอนุญาตให้ชาวจีนเปลี่ยนสัญชาติมาเป็นสัญชาติไทยได้ แต่ต้องแสดงความจงรักภักดีต่อชาติไทย ด้วยการเรียนภาษาไทย ใช้ภาษาไทย และเปลี่ยนชื่อนามสกุลเป็นภาษาไทย หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งโลกตกอยู่ในสงครามอุดมการณ์ระหว่างสองขั้วคือประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ เนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ขึ้นปกครอง

จีนแผ่นดินใหญ่ แต่ไทยได้รับการสนับสนุนจากอเมริกาที่เป็นประชาธิปไตย ทางของไทยจึงมีท่าทีเป็นศัตรูกับคอมมิวนิสต์ และอัตลักษณ์จีนก็ถูกนำไปผูกติดกับความเป็นคอมมิวนิสต์โดยปริยาย ด้วยเหตุนี้ นโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์กับการควบคุมคนจีนจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กันอย่างเลี่ยงไม่ได้

จนกระทั่งช่วงทศวรรษ 2520 เศรษฐกิจค่อย ๆฟื้นตัว เกิดมีกลุ่มทุนใหม่ปรากฏตัวขึ้น กลุ่มทุนเหล่านี้ต่างก็เป็นลูกหลานรุ่นที่สามหรือสี่ของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย คนกลุ่มนี้ร่ำรวยมีฐานะ มีหน้ามีตาในสังคมไทย จึงรู้สึกภาคภูมิใจในอัตลักษณ์จีนของตัวเอง และไม่ได้รู้สึกว่า เป็นสิ่งที่ต้องปิดบังอีกต่อไป รวมถึงกลุ่มนักวิชาการที่มีเชื้อสายจีนได้ออกมาเรียกร้องให้มีการยอมรับบทบาทของชาวจีนในประวัติศาสตร์ไทย เมื่อถึงยุคที่จีนแผ่นดินใหญ่ดำเนินนโยบายเปิดประเทศจนประสบความสำเร็จกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ยิ่งทำให้คนเชื้อสายจีนในไทยรู้สึกภาคภูมิใจกับความเป็นจีนมากขึ้นไปอีก ครอบครัวเชื้อสายจีนบางครอบครัวได้เดินทางกลับไปเยือนถิ่นกำเนิดและสืบสานความสัมพันธ์กับเครือญาติที่ประเทศจีน มีคนนิยมเรียนภาษาจีนเพิ่มขึ้น ในยุคนี้เองที่ความสัมพันธ์อันตึงเครียดระหว่างรัฐไทยและคนเชื้อสายจีนได้คลี่คลายลงในที่สุด

งานศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจอีกชิ้นหนึ่ง ซึ่งช่วยชี้ให้เห็นสถานะความเป็นคนชายขอบของคนเชื้อสายจีนในสังคมไทยคือหนังสือเรื่อง *กบฏจินจน “บนถนนพลับพลาไชย”* ของสิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ (2555) งานศึกษาชิ้นนี้เริ่มตั้งข้อสังเกตว่าความรู้เกี่ยวกับคนจีนในสังคมไทยเป็นความรู้ที่มองผ่านกรอบคิดที่ค่อนข้างแน่นอนตายตัว กล่าวคือ ความรู้ในเรื่องนี้ถูกครอบงำด้วยกรอบความคิดเรื่อง “ประวัติศาสตร์คนจีนเสียผีหมอนใบได้ร่มบรมโพธิสมภาร” ซึ่งไม่มีที่ทางให้กับกลุ่มชาติพันธุ์จีนที่แตกหักขัดแย้งกับรัฐและสังคมไทย ทั้งยังไม่มีที่ทางให้กับคนจีนทั่วไปที่ไม่สามารถพลิกฐานะขึ้นมาเป็นเจ้าสัวได้ งานศึกษาของสิทธิเทพพยายามตีแผ่ประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนจีนที่เขาเรียกว่า “จินจน” ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ได้อยู่ในประวัติศาสตร์กระแสหลัก โดยพยายามอธิบายเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ที่นำกลุ่มคนเชื้อสายจีนเหล่านี้ไปสู่การก่อเหตุจลาจลที่พลับพลาไชยใน พ.ศ. 2517 ปัจจัยทางสังคมเกิดจากภาวะการเมืองในบริบทสงครามเย็นเอง ที่อัตลักษณ์จีนถูกนำไปผูกโยงกับความเป็นคอมมิวนิสต์ ทำให้อัตลักษณ์จีนเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์และต้องถูกกดเก็บไว้ นอกจากนี้ยังอาจต้องเผชิญกับการกดขี่กลั่นแกล้งโดยเจ้าหน้าที่รัฐอีกด้วย ส่วนปัจจัยทางเศรษฐกิจเกิดจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ในเบื้องต้นอาจดูเหมือนเป็นโอกาสที่ดีในการเลื่อนชนชั้นทางสังคม ทว่าต้นทุนที่มีไม่เท่ากันทำให้การแข่งขันไม่ได้เป็นไปอย่างยุติธรรม ถึงอย่างไรสำหรับคนจีนที่มีฐานะยากจนก็ยังเป็นเรื่องยากที่จะเข้าถึงการศึกษาและโอกาสที่จะได้เลื่อนชนชั้นทางสังคมอยู่ดี การขยายตัวทางเศรษฐกิจนี้ยังนำมาสู่การไล่ที่เพื่อพัฒนา ซึ่งส่งผลกระทบต่อกลุ่ม “จินจน” โดยตรง ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้กดดันกลุ่มคน

เชื้อสายจีนชนชั้นล่างให้ตกอยู่ในสถานะ “ทำดีก็ (อด) ตาย ทำชั่วก็ตาย” พวกเขาจึงเลือกที่จะเคลื่อนไหวตอบโต้ด้วยความรุนแรงในที่สุด

จากงานศึกษาทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ามีเงื่อนไขหลายประการที่บีบบังคับให้คนจีนโพ้นทะเลในสังคมไทยจำเป็นต้องยอมรับความเป็นไทยที่รัฐกำหนด พวกเขาจำเป็นต้องทำตัวให้กลมกลืนกับสังคมไทยเพื่อความอยู่รอด กล่าวคือ คนเชื้อสายจีนในไทยจำเป็นต้องสมานาถนอดมการณ์ของ “ศูนย์กลาง” เพื่อพาตนเองให้พ้นจากสภาวะ “ชายขอบ” หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วอาจพบว่า ความกลมกลืนของคนที่เชื้อสายจีนกับสังคมและวัฒนธรรมไทยที่เห็นอยู่ ณ ปัจจุบัน อาจไม่ได้เกิดจากการยอมรับอัตลักษณ์จีนจริง ๆ หากแต่เป็นการยอมรับคนเชื้อสายจีนได้เพราะคนกลุ่มนี้ได้ผ่านกระบวนการ “ทำให้เป็นไทย” มาอย่างยาวนาน จนเป็นส่วนหนึ่งที่แนบสนิทจนแยกไม่ออกกับคนไทยไปแล้ว ส่วนผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ามาสู่ศูนย์กลางนี้ได้ ก็จะถูกจัดไว้ที่ชายขอบอยู่ดี ตัวอย่างที่ชัดเจนประการหนึ่งได้แก่ การสร้างตัวละครที่พูดภาษาไทยติดสำเนียงจีนให้เป็นตัวตลกในสื่อไทย ซึ่งมีมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน หรือหากเทียบลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลในไทยกับในประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันแล้ว จะพบว่าสิ่งที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดคือความสามารถในการใช้ภาษาจีน ลูกหลานชาวจีนในรุ่นที่สามและสี่ในประเทศไทยแทบจะพูดภาษาจีนไม่ได้เหมือนคนในรุ่นพ่อแม่หรือรุ่นปู่ย่าอีกแล้ว การแสดงตัวว่ามีเชื้อสายจีนจึงแทบไม่มีประโยชน์ประการใดเลยในสังคมไทยปัจจุบัน นอกจากในแวดวงธุรกิจที่มีภาพจำว่าคนจีนเป็นคนขยัน อดทน หนักเอาเบาสู้

สำหรับสังคมไทย ภาษาดูเหมือนจะกลายเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ใช้บ่งบอกว่า คนเชื้อสายจีนคนไหนได้รับการยอมรับจากศูนย์กลาง และใครที่ยังถูกจัดไว้ที่ชายขอบ แม้การใช้ภาษาจีนไม่ใช่เรื่องต้องห้ามในสังคมไทย ณ ปัจจุบันก็จริง แต่การใช้ภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่วตามมาตรฐานและไม่ทิ้งร่องรอย เช่น สำเนียงจีน ไว้ต่างหากคือสิ่งที่ทำให้ได้รับการยอมรับจาก “ศูนย์กลาง” อย่างสมบูรณ์ เช่นนั้น คงไม่ใช่การกล่าวเกินจริงถ้าเราจะสรุปว่า งานวรรณกรรมที่เขียนเป็นภาษาจีนในประเทศไทยรวมถึงตัวตนของนักเขียนงานวรรณกรรมเหล่านี้ยังคงถูกจัดให้อยู่ที่ “ชายขอบ” ของวรรณกรรมไทยและสังคมไทยอย่างแน่นอน เนื่องจากภาษาจีนของงานวรรณกรรมและนักเขียนกลุ่มนี้ ไม่สามารถสื่อสารได้ตอบกับวรรณกรรมภาษาไทยและนักเขียนไทยส่วนใหญ่ที่อยู่ ณ ศูนย์กลางของสังคมและวงการวรรณกรรมไทยได้เลย

4.3 แนวคิดคนชายขอบกับการศึกษาวรรณกรรม

ชายขอบในวรรณกรรม ของชอุภา ประกาศวุฒิสาร (2560, น. 51-65) เป็นงานชิ้นสำคัญในโลกวิชาการภาษาไทย ที่ให้ภาพรวมเกี่ยวกับการศึกษาคนชายขอบในวรรณกรรม งานชิ้นนี้พยายามย้าเตือนผู้ศึกษาความเป็นชายขอบและวรรณกรรมชายขอบว่า ควรตระหนักว่า “ชายขอบ” ไม่ใช่เรื่องธรรมชาติหรือข้อบกพร่องของบุคคลที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ทว่า

ความเป็นชายขอบเป็นผลมาจากกระบวนการต่าง ๆ ทางสังคม เช่น การพัฒนา การสร้างรัฐชาติ กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น เนื่องจากเราทุกคนต่างอยู่ร่วมกันในสังคม และได้รับผลกระทบ (ทั้งทางบวกและทางลบ) จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เราจึงตกอยู่ในฐานะของผู้กระทำการ และผู้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำนั้นด้วย

เนื่องจากชายขอบเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด วรรณกรรมชายขอบจึงไม่ได้ยึดที่ตัวผู้เขียนเป็นหลัก แต่ให้ความสำคัญกับมุมมองหรือจุดยืนชายขอบที่ผู้เขียนใช้ในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม ดังนั้นวรรณกรรมชายขอบจึงอาจเขียนขึ้นโดยผู้เขียนซึ่งเป็นคนชายขอบเองหรือคนนอกที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มคนชายขอบก็ได้ การไม่ได้ยอมรับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้วิพากษ์หรือตั้งคำถามกับบรรทัดฐาน ความคิด ความเชื่อของสังคมกระแสหลักที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ จึงช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นสิ่งที่ธรรมดาว่าไม่ธรรมดา การเปรียบเทียบมุมมองชายขอบและมุมมองกระแสหลักเผยให้เห็นข้อจำกัดของการรับรู้ที่มาจากมุมมองของสังคมกระแสหลักเพียงอย่างเดียว มุมมองชายขอบช่วยให้เราหันกลับมาตั้งคำถามกับความเป็นจริงที่สังคมนำเสนอ และเผยให้เห็นความจริงด้านอื่นที่ยังไม่เป็นที่รับรู้ในสังคม

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมชายขอบสามารถสรุปโดยสังเขปได้ 4 ประการ ดังนี้

1. นำประสบการณ์มาสร้างเป็นองค์ความรู้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนชายขอบที่ผ่านมามีผลผลิตขึ้นจากมุมมองของคนนอก และส่วนใหญ่มีลักษณะที่บิดเบือนไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของกลุ่มคนชายขอบ ดังนั้นงานเขียนของกลุ่มคนชายขอบจึงมักเริ่มต้นจากนำเอาประสบการณ์ของตนมาสรรค์สร้างเป็นองค์ความรู้ รูปแบบวรรณกรรมที่พบเห็นบ่อยคืออัตชีวประวัติ บันทึกความทรงจำ นวนิยายเชิงอัตชีวประวัติ เป็นต้น

2. เชื่อมโยงตัวตนกับกลุ่มของตน วรรณกรรมชายขอบมุ่งเน้นการนำเสนอประสบการณ์ร่วมของกลุ่มหรือชุมชนชายขอบ ดังนั้นตัวละครที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนประเภทนี้ส่วนใหญ่จึงไม่ได้มีอัตลักษณ์ที่เป็นปัจเจกบุคคล อยู่ตามลำพัง หรือแยกตัวออกจากชุมชนหรือสังคม หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแยกจากกันไม่ออก วรรณกรรมชายขอบจึงมักอยู่ในรูปแบบของงานเขียนประเภทอัตชาติพันธุ์วรรณนา (autoethnography) กล่าวคือ ไชขณะที่เราเล่าเรื่องราวของตนเอง ตัวละครยังบอกเล่าประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนของตนไปพร้อมกันด้วย

3. มีนัยเชิงการเมือง วรรณกรรมซึ่งนำเสนอประสบการณ์ของกลุ่มคนชายขอบกลายมาเป็นเครื่องมือต่อสู้ของนักเขียนในการเรียกร้องความเสมอภาคเท่าเทียมและความยุติธรรมให้กับกลุ่มของตน วรรณกรรมเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการปลุกกระแสสำนึกร่วมของกลุ่มคนให้ตระหนักถึงสถานภาพของตน และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของกลุ่มของตน วรรณกรรมชายขอบมีบทบาทในการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์แบบ

เหมารวมของคนกลุ่มนี้ ทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพลักษณ์ใหม่ของคนกลุ่มนี้ที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมิติ

4. ผสมผสานรูปแบบการประพันธ์ วรรณกรรมชายขอบมักเป็นงานเขียนที่ละเมิดขนบกฎเกณฑ์ของการประพันธ์ โดยมองว่าชนเหล่านี้เป็นข้อจำกัดในการนำเสนอประสบการณ์หรือเรื่องราวของกลุ่มคนชายขอบ สิ่งที่นักเขียนเหล่านี้ให้ความสำคัญไม่ใช่ความงามทางวรรณศิลป์ หากแต่เป็นการนำเสนอประสบการณ์ของกลุ่มคนชายขอบให้สังคมได้รับรู้ผ่านทางการดัดแปลงการใช้ประโยชน์จากรูปแบบการประพันธ์ให้ได้มากที่สุด

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษางานกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิงชิน (Zeng, 2013) จากหนังสือ *บทกลอนขนาดสั้น 100 บท* 《曾心小诗一百首》 พบว่า ในบทกวีของเจิงชินแม้จะใช้ถ้อยคำที่เรียบง่ายแต่กลับมีความเป็นสัญลักษณ์สูง กวีใช้อุปมาอุปไมยจำนวนมากเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์ชายขอบ ทว่าในบทกวีที่เขียนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชายขอบเหล่านี้ ตัวกวีเองไม่ได้ระบุว่าต้องการสื่อถึงกลุ่มคนใดในสังคมอย่างตรงไปตรงมา อันที่จริง กลุ่มคนชายขอบมีอยู่ในสังคมมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณจวบจนปัจจุบัน แม้จะอยู่ต่างบริบททั้งเชิงเวลาและพื้นที่ แต่กลุ่มคนชายขอบมักต้องเผชิญกับการถูกทำร้าย การถูกปฏิบัติอย่างไม่ยุติธรรม หรือแม้กระทั่งการถูกเพิกเฉยอยู่เสมอ ดังนั้นผู้มีประสบการณ์ร่วมในฐานะคนชายขอบไม่ว่าในบริบทใด หากได้อ่านบทกวีของเจิงชินแล้ว น่าจะต้องเชื่อมโยงตนเองเข้ากับอัตลักษณ์ชายขอบในงานของเขาได้ไม่มากนัก และหากเข้าใจพัฒนาการทางอัตลักษณ์ของชาวจีนในสังคมไทยตามที่ได้กล่าวไปแล้วในส่วนก่อนหน้า จะพบว่าอัตลักษณ์ชายขอบที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของเจิงชิน น่าจะต้องมีพื้นฐานมาจากอัตลักษณ์จีนในฐานะคนชายขอบของสังคมไทยไม่มากนักเช่นกัน

อย่างไรก็ดี จากการศึกษายังพบว่า เจิงชินมิได้ใช้งานกวีนิพนธ์เป็นพื้นที่แสดงหรือถ่ายทอดอัตลักษณ์ชายขอบเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังมีผลงานส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่ากวีได้ใช้งานกวีนิพนธ์เป็นพื้นที่ต่อสู้ทางการเมืองซึ่งพยายามจะปลดปล่อยตนเองออกจากความเป็นชายขอบ ผ่านการแสดงให้เห็นตัวตนของคนจีนโพ้นทะเลในด้านที่มีคุณสมบัติร่วมกับค่านิยมกระแสหลักของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเชื่อทางศาสนา ที่มีพุทธศาสนาเป็นจุดร่วม

5.1 คนจีนโพ้นทะเลกับอัตลักษณ์ชายขอบในกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิงชิน

ในหนังสือ *บทกลอนขนาดสั้น 100 บท* ได้รวบรวมบทกวีขนาดสั้นของเจิงชินเอาไว้ทั้งหมด 216 บท ทว่ามีเพียง 2 บทเท่านั้นที่กล่าวถึงชาวจีนโพ้นทะเลโดยตรง ได้แก่บทกวีที่ชื่อว่า *เชียวชิ่งนับหมื่นปี* 《万年青》 และ *ผ้าขาวม้า* 《水布》 ดังนี้

万年青

不管红土黑土

贫瘠肥沃

只给半勺土

就能活着

拌着血汗活着.....

它的别名叫华侨

เขี้ยวขจีหับหมื่นปี¹

ไม่ว่าดินแดงหรือดินดำ

จะอุดมสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม

ขอดินเพียงครึ่งช้อน

ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

มีชีวิตคลุกเคล้าเหือดแห้งและโลหิต

อีกนามหนึ่งของเขาคือชาวจีนโพ้นทะเล

(Zeng, 2013, p. 66)

水布

一条旧水布

湿透老华侨的辛酸

拧之，滴滴汗

再拧之，滴滴血

百年拧不尽

千年晒不干

ผ้าขาวม้า

ผ้าขาวม้าเก่าผืนหนึ่ง

ชุ่มโชกความลำบากของชาวจีนโพ้นทะเลเฝ้า

บิดออกมาเป็นหยาดเหงื่อ

บิดอีกทีเป็นหยดเลือด

ร้อยปีบิดไม่หมด

พันปีตากไม่แห้ง

(Zeng, 2013, p. 74)

จากกริณีพนธ์ทั้ง 2 บทนี้ จะเห็นได้ว่า เมื่อเจิ้งซินเขียนเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลโดยตรง ก็จะไม่แสดงให้เห็นประสบการณ์แบบคนขายของของคนกลุ่มนี้โดยตรงไปตรงมา แต่กลับนำเสนอภาพของชาวจีนโพ้นทะเลว่าเป็นผู้ที่แม้จะต้องเผชิญกับความยากลำบากนานัปการ แต่ก็เรียนรู้ที่จะปรับตัว “เลือด” (血) และ “เหงื่อ” (汗) เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่กวีนำมาใช้ถ่ายทอดถึงความลำบากตรากตรำที่ชาวจีนโพ้นทะเลต้องประสบ นอกจากนี้ กวียังใช้คำแสดงเวลาที่ยาวนาน เช่น “หมื่นปี” (万年) ที่เป็นส่วนหนึ่งของชื่อกริณีพนธ์ หรือ “ร้อยปี” (百年) และ “พันปี” (千年) ที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของกริณีพนธ์ เพื่อสื่อให้เห็นว่าชาวจีนโพ้นทะเลต้องเผชิญกับความยากลำบากมาอย่างยาวนาน ในอีกด้านหนึ่ง ก็เป็นการเชิดชูคุณค่าว่าเป็นคุณสมบัติที่น่ายกย่อง เช่น ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และการเรียนรู้ที่จะปรับตัวนี้ มีอยู่ในตัวคนจีนโพ้นทะเลมาโดยตลอด และจะดำรงสืบไป

¹ คำแปลภาษาไทยที่ปรากฏในบทความวิจัยนี้ถอดความโดยผู้วิจัย

กวีนิพนธ์ทั้ง 2 บทนี้แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาในกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซินได้สะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมชาวยุโรป ได้แก่ การนำประสบการณ์มาสร้างเป็นองค์ความรู้ การเชื่อมโยงตัวตนกับกลุ่มของตน และการแสดงนัยเชิงการเมือง ในเมื่อกวีนิพนธ์คือศิลปะทางภาษารูปแบบหนึ่ง ภาษาจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่นักเขียนชาวยุโรปใช้สร้างอัตลักษณ์ กอบกู้ชุมชนของตน และทวงสิทธิ์ความเป็นพลเมืองของตนในสังคมกระแสหลัก งานเขียนจึงถือเป็นพันธกิจสำคัญของนักเขียนที่มีต่อชุมชน ทั้งนี้เพราะการเขียนเป็นวิถีทางหนึ่งที่นักเขียนเลือกใช้เพื่อดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมของตนให้สืบเนื่องต่อไป (ชุตินา ประภาศวุฒิสาร, 2554, น. 26, 29)

การเริ่มต้นจากกวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงคนจีนโพ้นทะเลโดยตรงเหล่านี้ ได้ช่วยเปิดทางให้ผู้วิจัยสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ชาวยุโรปที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซินบทอื่น ๆ เข้ากับความเป็นคนชาวยุโรปของคนจีนโพ้นทะเลในสังคมไทยได้ แม้บทกวีเหล่านั้นจะไม่ได้เอ่ยถึงคนจีนโพ้นทะเลอย่างตรงไปตรงมาเลยก็ตาม

5.1.1 ความโหยหารากเหง้า

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเป็นสายสัมพันธ์ที่ตัดไม่ขาด นักเขียนชาวยุโรปมักกลับมาให้คำแก่ชุมชนและวัฒนธรรมของตนด้วยการรื้อฟื้นเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนและถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านี้ผ่านงานเขียน (ชุตินา ประภาศวุฒิสาร, 2554, น. 25) สิ่งนี้ปรากฏชัดอยู่ในกวีนิพนธ์ส่วนหนึ่งของเจิ้งซิน ที่แสดงให้เห็นความโหยหา “รากเหง้า” (根) ได้แก่บทกวีที่มีชื่อว่า บ่อน้ำเก่า 《老井》 ต้นหลิวชรา 《老柳》 และ แมงมุม 《蜘蛛》 บทกวีเหล่านี้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ของคนพลัดถิ่นอย่างคนจีนโพ้นทะเลได้เป็นอย่างดี ดังนี้

老井

一口古井

跌落一弯残月

抛下水桶

打上祖祖辈辈的沧桑

沉重地拉……

一条古老文化的根

บ่อน้ำเก่า

บ่อน้ำเก่าบ่อหนึ่ง

มีพระจันทร์เสี้ยวตกลงไป

โยนถังน้ำลงไป

ตักเอาประสบการณ์อันผกผันของบรรพบุรุษ

แต่ละรุ่นขึ้นมา

ดึงขึ้นมาด้วยความหนักอึ้ง

คือรากเหง้าของวัฒนธรรมอันเก่าแก่

(Zeng, 2013, p. 68)

“บ่อน้ำ” (井) ในกวีนิพนธ์บทนี้ถูกใช้เป็นอุปมาแทนแหล่งวัฒนธรรมจีนที่ได้รับการสั่งสมมาจาก “บรรพชนแต่ละรุ่น” (祖祖辈辈) กวีเน้นย้ำความ “เก่า” (古) หรือ “เก่าแก่” (古老) ของวัฒนธรรมจีน ทั้งยังให้คุณค่าแก่รากเหง้าทางวัฒนธรรมเหล่านี้ว่าเป็นสิ่งที่ลูกหลานคนเชื้อสายจีนในรุ่นหลังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เสมือนการโยนถ่วงน้ำลงไปตักตวงน้ำขึ้นมาจากบ่อน้ำเก่า นอกจากนี้ยังมีการใช้ “พระจันทร์” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนความคิดถึงบ้านหรือในที่นี้ก็คือแหล่งกำเนิดรากเหง้า ทว่าดวงจันทร์ที่ส่องสะท้อนอยู่ในบ่อน้ำที่กวีกกล่าวถึงกลับเป็น “จันทร์เสี้ยว” (残月) ที่สื่อความหมายถึงการพลัดพรากไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตา² จึงสามารถตีความได้ว่า แม้ลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลจะสามารถหนีบเอามรดกจากรากเหง้าวัฒนธรรมจีนมาใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตของพวกเขา แต่พวกเขาไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ ณ ที่ที่เป็นแหล่งกำเนิดรากเหง้าทางวัฒนธรรมเหล่านั้นได้

老柳

长大了

越来越看清楚

天空比不上土地

越老越把头低下

——吻自己的根

吻养育的土地

ต้นหลิวชรา

เมื่อเติบโตใหญ่

ยิ่งมองเห็นได้ชัดเจน

ท้องฟ้าเทียบไม่ได้กับผืนดิน

ยิ่งชรายิ่งก้มหน้าลง

จุมพิตรากเหง้าของตน

จุมพิตผืนดินที่พุ่มพัก

(Zeng, 2013, p. 70)

ในกวีนิพนธ์บทนี้ กวีได้ยืมเอาลักษณะเฉพาะของ “ต้นหลิว” (柳) ซึ่งเป็นพืชที่มีกิ่งและใบย่อยลงระพื้นดินมาแสดงให้เห็นความโหยหารากเหง้า กวีพูดถึงประสบการณ์ของการเติบโตที่นำพาให้ตัวต้องห่างไกลออกจากรากเหง้า เหมือนต้นไม้ที่เมื่อเติบโต กิ่งก้านใบก็มักจะแตกยอดขึ้นสูง สิ่งนี้สามารถสะท้อนประสบการณ์พลัดถิ่นของชาวจีนโพ้นทะเลที่ต้องพลัดจากถิ่นฐานและวัฒนธรรมเดิมของตนได้เป็นอย่างดี ทว่าต้นหลิวกลับไม่เป็นเช่นนั้นทั่วไป

² การตีความเรื่องพระจันทร์นี้อ้างอิงจากกวีนิพนธ์จีนโบราณ เช่น กวีนิพนธ์บท *ห้วงคำนึงในคืนสงัด* 《静夜思》ของ หลี่ไป่ (李白) กวีสมัยราชวงศ์ถัง ที่มีใจความตอนหนึ่งกล่าวถึงกวีที่เฝ้าน้ำมองพระจันทร์แล้วมีความคิดถึงบ้านเกิดขึ้นมา (举头望明月，低头思故乡) หรือในกวีนิพนธ์ประเภทฉือ (词) ในสมัยราชวงศ์ซ่งของกวีนามซูซีอู (苏轼) บท *สู่ยเตี้ยวเกอโถว* 《水调歌头》มีความตอนหนึ่งเปรียบความทุกข์ ความสุข การได้พบพานพบ และการพลัดพรากของมนุษย์กับพระจันทร์ที่มีทั้งวันที่มีด สว่าง เต็มดวง และไม่มีเต็มดวง (人有悲欢离合，月有阴晴圆缺)

ที่ยังเติบโตกลับยิ่งโน้มกิ่งก้านและใบกลับเข้าไปใกล้รากของตน เจกเช่นชาวจีนโพ้นทะเลที่แม้ตัวจะอยู่ห่างจากบ้านเกิด แต่ไม่ลืมรากเหง้าเดิมของตน

蜘蛛

编织一张网

记录走过的路程

风雨不断摧残

我针针修补

网是自己的根

แมงมุม

ถักทอใยตาข่าย

จดบันทึกเส้นทางที่เดินผ่าน

ลมฝนคอยเฝ้าทำลาย

ข้าคอยเย็บปะซ่อมแซม

ใยแมงมุมนี้คือรากเหง้าตน

(Zeng, 2013, p. 194)

ในกวีนิพนธ์บทนี้ กวีได้ใช้ “ใยแมงมุม” (网) เป็นสัญลักษณ์แทนสายสัมพันธ์ระหว่างคนจีนโพ้นทะเลกับรากเหง้า และแสดงให้เห็นว่ารากเหง้าเป็นสิ่งที่ตัดไม่ขาด “ลมฝน” (风雨) เป็นสัญลักษณ์แทนอุปสรรคที่พยายามทำลายสายสัมพันธ์นี้ แต่กวีก็แสดงให้เห็นว่าคนจีนโพ้นทะเลพยายามเอาชนะอุปสรรคเหล่านั้น และมุ่ง “เย็บปะซ่อมแซม” (修补) เส้นใยที่อาจขาดออกให้ยังคงเชื่อมต่อกัน สุดท้ายแล้ว แม้ตัวจะไม่สามารถหวนคืนสู่ถิ่นกำเนิดแห่งรากเหง้าที่พลัดพรากมาได้ แต่สายใยที่เชื่อมโยงคนจีนโพ้นทะเลกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมนั้นจะยังคงตามติดพวกเขาสืบไป

5.1.2 ความเป็นลูกผสม

ความเป็นลูกผสมเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่พบได้บ่อยในคนชายขอบ เพราะชายขอบเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เชื่อมระหว่างวัฒนธรรมอย่างน้อยสองวัฒนธรรม คือวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมกระแสหลัก อัตลักษณ์ชายขอบจึงมีลักษณะผสมผสานความหลากหลายทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นอัตลักษณ์ใหม่ ที่ไม่สามารถจัดวางอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งภายใต้กรอบแนวคิดแบบคู่ตรงข้ามของสังคมกระแสหลัก (ชุตินา ประภาสวุฒินาร, 2554, น. 20) สำหรับคนจีนโพ้นทะเล ความเป็นลูกผสมเป็นผลผลิตของการที่วัฒนธรรมจีนดั้งเดิมซึ่งติดตัวพวกเขามาได้หลอมรวมกับวัฒนธรรมของดินแดนใหม่ที่พวกเขาย้ายไปอาศัยอยู่ กล่าวได้ว่าความเป็นลูกผสมเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของชาวจีนโพ้นทะเลในทุกภูมิภาค รวมถึงในสังคมไทยด้วย ทว่าในอีกทางหนึ่ง สิ่งนี้ก็เป็นเหตุแห่งอุปสรรคในชีวิตของพวกเขาเช่นกัน เจิงซินได้ถ่ายทอดประเด็นเหล่านี้ไว้ในบทกวีที่มีชื่อว่า ห่าน 《鵞》 คำว่า 蝙蝠 และ นางเงือก 《美人鱼》 ดังนี้

鹅

不像天鹅那样高贵
在地上唱歌没人听

只好把脖子伸得长长
好歹唱歌给蓝天听

ห่าน

ไม่สูงส่งเหมือนหงส์
ร้องเพลงบนพื้นดินไร้คนฟัง

ทำได้เพียงชูคอยาว
จะดีจะร้ายก็ได้ร้องเพลงให้ฟ้าครามฟัง

(Zeng, 2013, p. 180)

กวีนิพนธ์บทนี้ได้ยกเอาคุณลักษณะของสัตว์ที่มีความเป็นลูกผสมเช่นห่านมาเปรียบเปรยถึงสภาวะชายขอบ กล่าวคือ ห่านเป็นสัตว์ปีกที่สามารถว่ายน้ำได้ ทว่ามนุษย์มักมองว่าถึงอย่างไรสัตว์ในตระกูลนี้ก็ไม่สามารถว่ายน้ำได้เก่งเท่าปลา ในขณะที่ความสามารถในการบินก็ไม่มากเท่าสัตว์ปีกโดยทั่วไป กวียังกล่าวถึงเสียงร้องของห่านว่าไม่ไพเราะ ซึ่งผู้อ่านสามารถอนุมานเปรียบเทียบกับเสียงร้องของนก ที่มักนำมาใช้เป็นตัวแทนของเสียงที่ไพเราะในวรรณกรรมตามชนบได้ ผู้ที่มีสภาวะครึ่ง ๆ กลาง ๆ เช่นนี้มักถูกผลักให้กลายเป็นคนชายขอบ นอกจากนี้กวียังได้เปรียบเทียบห่านกับ “หงส์” (天鹅) ซึ่งเป็นสัตว์ในตระกูลเดียวกัน มีสภาวะครึ่ง ๆ กลาง ๆ เช่นเดียวกับห่าน แต่มนุษย์มักมองว่าหงส์มีความสง่างามมากกว่าห่าน แสดงให้เห็นว่าในกลุ่มผู้ที่มีความเป็นลูกผสมเหมือนกัน ไม่ได้หมายความว่าจะถูกสังคมให้คุณค่าอย่างเท่าเทียมกัน เช่น ในบางสังคมอาจให้คุณค่ากับคนที่เป็นลูกครึ่งตะวันตกมากกว่าผู้ที่เป็นลูกครึ่งตะวันออก หรือแม้กระทั่งในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลด้วยกันก็มีเหตุปัจจัยที่ทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคมไม่เหมือนกัน เช่น ปัจจัยเรื่องชนชั้น ตามที่ในงานศึกษาทางประวัติศาสตร์หลายชิ้นได้แสดงให้เห็น

蝙蝠

百兽驱我成鸟
百鸟赶我成兽

白天挣不到半杯羹
只有晚间出洞

在黑夜
寻找属于自己的天地

ค้างคาว

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมไล่ฉันให้เป็นนก
มวลวิหคไล่ฉันให้เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

ยามกลางวันไม่อาจหาอาหารประทังตน
ออกจากถ้ำได้เพียงยามราตรี

ท่ามกลางคืนอันมืดมิด
แสวงหาโลกที่เป็นของตัวเอง

(Zeng, 2013, p. 196)

กวีนิพนธ์บทนี้สามารถสะท้อนให้เห็นความเป็นลูกผสมทางวัฒนธรรมของตัวกวีได้อย่างชัดเจน ในขณะที่ถ่ายทอดกวีนิพนธ์โดยใช้ภาษาจีน เจิงชินกลับใช้แนวคิดในวัฒนธรรมไทยมาพูดถึงคางคาว กล่าวคือ ในวัฒนธรรมไทยมีคำกล่าวเรียกคางคาวว่า “นกมีหูหนูมีปีก” เพราะมองว่าคางคาวมีลักษณะเป็นลูกผสมระหว่างสัตว์ปีกและสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม ทว่าสำหรับวัฒนธรรมจีนแล้ว คางคากลับเป็นสัญลักษณ์ของความสุขและโชคลาภ เพราะคำเรียกคางคาวในภาษาจีนมีเสียงพ้องกับคำว่า “ความสุข” หรือ “โชคลาภ” (福) นั่นเอง กวีได้หยิบเอาวิธีการมองคางคาวในวัฒนธรรมไทยมาถ่ายทอดประเด็นเรื่องความเป็นคนชายขอบ จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของกวีนิพนธ์บทนี้ถ่ายทอดให้คางคาวเป็นสัตว์ที่ไม่ได้รับการต้อนรับทั้งจากพวก “นก” (鸟) และ “สัตว์เลื้อยลูกด้วยนม” (兽) นอกจากนี้ กวียังใช้ช่วงเวลา “กลางวัน” (白天) และ “กลางคืน” (晚间/黑夜) มาเป็นสัญลักษณ์แบ่งพื้นที่ระหว่างกระแสหลักกับชายขอบอย่างชัดเจน ในขณะที่สัตว์โดยทั่วไปจะออกหากินในเวลากลางวัน คางคาวที่ถูกนำเสนอให้เป็นภาพแทนของคนชายขอบในกวีนิพนธ์บทนี้ คือสัตว์ที่ออกหากินในเวลากลางคืน

美人鱼

鱼儿赞美她的尾巴
见到她的脸儿吓跑了

帅哥喜爱她的脸孔
看到她的尾巴逃之夭夭

独坐瞭望苍茫的人生
她的心事只有海风能诠释

นางเงือก

หมู่ปลาชื่นชมหางนางว่าสวย
แต่เมื่อเห็นหน้านางต่างพากันตกใจหนี

หนุ่มหล่อหลงรักใบหน้าของนาง
แต่เมื่อเห็นหางของนางก็เผ่นหนี

นั่งมองชีวิตมนุษย์อันไพศาลอยู่ลำพัง
เรื่องในใจนางมีเพียงลมทะเลที่ช่วย
พรรณนาได้

(Zeng, 2013, p. 204)

กวีนิพนธ์บทนี้นำเสนอภาพของคนชายขอบผ่านนางเงือก ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตในตำนานที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างมนุษย์กับสัตว์ไตร์จกาน กวีนำเสนอว่า แม้นางเงือกจะมีความงดงาม แต่สุดท้ายแล้วก็ไม่ได้รับการยอมรับทั้งจากหมู่ปลาและมนุษย์อยู่ดี ความน่าสนใจของกวีนิพนธ์บทนี้คือ การนำเสนอภาพของคนชายขอบและอำนาจกระแสหลักที่ผูกโยงกับอัตลักษณ์ทางเพศ กล่าวคือ กวีใช้ตัวละครนางเงือกที่เป็นอมมนุษย์เพศหญิงมาเป็นตัวแทนของคนชายขอบ ในขณะที่ใช้ “หนุ่มหล่อ” (帅哥) หรือมนุษย์เพศชาย เป็นตัวแทนของคุณค่ากระแสหลักที่มาตัดสินนางเงือกผ่านการจ้องมอง (male gaze) ในท้ายที่สุดแล้ว กวีแสดงให้เห็นว่ามีเพียง “ลมทะเล” (海风) ซึ่งเป็นตัวแทนของธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่กว่าสรรพชีวิตทั้งมวลเท่านั้นที่จะเข้าใจนางเงือกซึ่งเป็น

ชายขอบในโลกของสิ่งมีชีวิต การนำเสนอเช่นนี้มีความคล้ายคลึงกับในกวีนิพนธ์เรื่อง ห่าน ที่ในตอนท้ายกวีได้บรรยายว่าเสียงร้องของห่านมีเพียง “ฟ้าคราม” (蓝天) เท่านั้นที่รับฟัง

5.1.3 การถูกมองข้ามความสำคัญ

การถูกมองข้ามความสำคัญเป็นประสบการณ์ร่วมที่คนชายขอบมักต้องเผชิญในชีวิต สำหรับกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิงซิน วัตถุหรือสิ่งไม่มีชีวิตกลายเป็นตัวแสดงหลักที่กวีเลือกใช้เพื่อนำเสนอประเด็นนี้ในงานกวีนิพนธ์ ซึ่งแตกต่างจากประเด็นอื่น ๆ ที่กวีมักเลือกใช้สิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์เช่นสัตว์หรือพืชมาเป็นผู้ถ่ายทอดความหมาย กลวิธีทางวรรณศิลป์สำคัญที่กวีนำมาใช้คือบุคลาธิษฐาน (personification) กล่าวคือ การทำให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต กระทำกริยาราวกับมีชีวิตหรือเป็นมนุษย์ การใช้วัตถุสิ่งของเป็นตัวแทนของคนชายขอบในงานกวีนิพนธ์ของเจิงซิน แสดงให้เห็นว่าคนชายขอบมักถูกมองข้ามจากสังคมกระแสหลัก รวากับเป็นสิ่งที่ไร้ความรู้สึกนึกคิดและชีวิตจิตใจ กลวิธีแบบบุคลาธิษฐานจึงเป็นเสมือนการส่งเสียงของคนชายขอบ โดยเราสามารถเห็นประเด็นเหล่านี้ได้จากบทกวีที่มีชื่อว่า คำอุทธรณ์ของสะพาน 《桥的埋怨》 บันได 《楼梯》 และ ทราวย 《沙》

桥的埋怨

弯脊哈腰
驮你过河
背你过河

到达彼岸
你反过头来
责备这叱呵那

คำอุทธรณ์ของสะพาน

คยองอเอวโค้งหลัง
พาท่านข้ามแม่น้ำ
แบกท่านข้ามแม่น้ำ

เมื่อไปถึงฝั่งนั้น
ท่านกลับหันหน้ากลับมา
ต่อว่านั่นนี่สารพัด

(Zeng, 2013, p. 104)

楼梯

任何踩踏
不停一声

只弓着脊梁骨
接接送送

背后
还时闻指摘声

บันได

จะเหยียบย่ำอย่างไร
ไม่เคยพำบน

เพียงโค้งสันหลัง
คอยรับคอยส่ง

แต่ลับหลัง
กลับได้ยินเสียงตำหนิอยู่ไม่ขาด

(Zeng, 2013, p. 106)

ใน *คำอุทธรณ์ของสะพาน และ บันได* กวีเลือกใช้วัตถุที่มีจุดร่วมกัน เช่น สะพาน และ บันไดมานำเสนอประเด็น ทั้งสะพานและบันไดต่างก็เป็นสิ่งที่ต้อง “งอเอวโก้งหล้ง” (弯脊哈腰) รวมทั้งยังต้องถูกมนุษย์ “เหยียบย่ำ” (踩踏) เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถไปถึงจุดหมายปลายทางได้ ทว่าเมื่อไปถึงที่หมายแล้ว มนุษย์ก็มักจะมีข้อตำหนิอันเกิดมาจากความเหนื่อยล้าที่ตนข้ามสะพานหรือขึ้นบันไดเสมอ ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ คำว่า “สะพาน” (桥) ในภาษาจีน มีเสียงที่พ้องกับคำว่า “คนจีนโพ้นทะเล” หรือ “หัวเฉียว” (华侨) ที่คนไทยคุ้นหูกันดี ทำให้กวีนิพนธ์บท *คำอุทธรณ์ของสะพาน* มีความเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของชาวจีนโพ้นทะเลในสังคมไทยขึ้นมามีความสำคัญ เพราะเมื่ออ่านกวีนิพนธ์บทนี้แล้ว เราสามารถนึกเชื่อมโยงเนื้อหาในบทกวีเข้ากับเรื่องราวของคนจีนโพ้นทะเลในสังคมไทย ที่ช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์เคยถูกมองข้ามความสำคัญจากสังคมกระแสหลักได้

沙

在海滩

谁都不理睬我

甚至踩在脚下

他们都不理解我的眼睛

——认识大海

认识宇宙

ทราย

บนชายหาด

ไม่มีใครเหลียวแลข้า

หนาซ่ายยังย่ำเหยียบไว้ได้เท้า

พวกเขาล้วนไม่รู้ว่าสายตาของข้า

รู้จักทะเลกว้าง

รู้จักจักรวาล

(Zeng, 2013, p. 164)

ในกวีนิพนธ์บทนี้ กวียังคงเลือกใช้วัตถุที่ถูกมนุษย์เหยียบย่ำเช่นเดียวกับในสองบทก่อนหน้ามาเป็นตัวเล่าเรื่อง “ทราย” (沙) ในกวีนิพนธ์บทนี้สามารถถูกมองเป็นอุปลักษณ์แทนคนจีนโพ้นทะเลได้ เนื่องจากทรายเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับท้องทะเล ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญที่คนจีนโพ้นทะเลใช้เดินทางจากถิ่นกำเนิดของตนไปยังดินแดนอื่น ๆ ทั่วโลก อาจกล่าวได้ว่า ที่ใดที่น้ำทะเลแผ่ไปถึงย่อมมีคนจีนโพ้นทะเลไปถึงด้วย ดังนั้นท้องทะเลจึงมีความสัมพันธ์กับคนจีนโพ้นทะเลอย่างแนบชิด ไม่ต่างจากความสัมพันธ์ของทรายกับทะเล อย่างไรก็ดี จุดที่แตกต่างกันระหว่างกวีนิพนธ์บทนี้กับสองบทก่อนหน้าคือ ในกวีนิพนธ์บทนี้ไม่ได้พูดถึงประโยชน์หรือคุณค่าของวัตถุที่เป็นรูปธรรมมองเห็นได้ชัดอย่างการข้ามสะพานหรือการขึ้นบันได แต่กวีเลือกพูดถึงคุณค่าที่เป็นนามธรรม ซึ่งมักซ่อนอยู่ภายในและมองเห็นหรือจับต้องไม่ได้ การรู้จัก “ทะเลกว้าง” (大海) และ “จักรวาล” (宇宙) (ในภาษาจีนบางครั้งคำนี้ยังหมายถึงโลกหรือสรรพสิ่งทั้งมวลได้ด้วย) เป็นสัญลักษณ์ของความรู้อันไพศาล หากเชื่อมโยงการพรรณนาถึงทรายที่มีความใกล้ชิดกับมหาสมุทรและมีความรู้ความเข้าใจต่อโลกและจักรวาลเข้ากับประสบการณ์ของคนจีนโพ้นทะเล

อาจพออนุมานได้ว่าเป็นภาพสะท้อนขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในวัฒนธรรมจีน ซึ่งมักมีอยู่ในตัวของคนเชื้อสายจีนด้วย ทว่าองค์ความรู้เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่สังคมกระแสหลักในดินแดนใหม่ที่ชาวจีนโพ้นทะเลไปอาศัยอยู่มักมองข้ามความสำคัญ

5.1.4 ภาวะไร้เสียง

แนวคิดสำคัญหนึ่งที่มักนำมาใช้มองประเด็นของคนชายขอบคือแนวคิดเรื่อง “ผู้ไร้เสียง” (the Subaltern) ของคยตรี จักรวรรตี สปีวาก (Gayatri Chakravorty Spivak) “ผู้ไร้เสียง” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงคนที่ไม่มีความรู้หรือพูดไม่ได้จริง ๆ ทว่าหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนที่ถูกจำกัดหรือกดทับไม่ให้มี “เสียง” สำหรับพูดเพื่อแสดงจุดยืน ความคิดเห็น หรือแม้แต่เรียกร้องพื้นที่ในการแสดงออกของตนเอง ซึ่งอาจรวมถึงผู้ที่ในทางกายภาพไม่ได้ถูกกดทับและไม่ได้ถูกกั้นให้อยู่นอกพื้นที่หลักของสังคมแต่อย่างใด แต่เป็นผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้เสียงของตนเองพูดเรียกร้องหรืออธิบายความเป็นตัวของตัวเอง ความต้องการ หรือความเห็นออกมาภายในกรอบความรู้หลักของสังคม ซึ่งเป็นกรอบความรู้ที่อนุญาตให้ผู้คนสื่อสารแสดงความคิดเห็นของตนออกมาในฐานะสมาชิกร่วมสังคม เพื่อให้เข้าใจกันได้ (สันติ เล็กสกุล, 2561, น. 20, 80-81) ประเด็นเรื่องภาวะไร้เสียงนี้ เจิงซินได้ถ่ายทอดไว้ในกวีนิพนธ์ที่มีชื่อว่า *ถามดอกไม้* 《问花》 และ *นกแก้ว* 《鹦鹉》 ดังนี้

问花

人人爱你的秘密:

丽质 + 芬芳?

——摇头

丽质 + 芬芳 + 无语

——点头

ถามดอกไม้

เคล็ดลับที่ใครๆ ก็รักเจ้า

งดงาม + หอม

ส่ายหน้า

งดงาม + หอม + ไม่พูด

พยักหน้า

(Zeng, 2013, p. 142)

鹦鹉

美丽的羽毛

掩盖了内心的痛苦

每个字母句话

都不是自己的意思

只缘脚上锁着小铁链

นกแก้ว

ขนนกที่งดงาม

คอยบดบังความเจ็บปวดภายในใจ

ทุกคำทุกประโยค

ล้วนไม่ใช่ความหมายที่ตนอยากสื่อ

เพียงเพราะโซ่ร้อยตรงเท่านั้นพันธนาการ

(Zeng, 2013, p. 182)

กวีนิพนธ์ทั้งสองบทนี้ต่างก็สะท้อนให้เห็นสภาวะไร้เสียงของคนชายขอบ ไม่ว่าจะเป็นดอกไม้มหรือนกแก้ว ล้วนมีรูปลักษณะที่สวยงามและเป็นที่ยอมรับของมนุษย์ ทว่าสิ่งที่กวีต้องการสื่อให้เห็นก็คือ เหตุผลสำคัญที่ผู้คนนิยมชมชอบดอกไม้ไม่ใช่เพราะความงามและกลิ่นหอม หากแต่เป็นเพราะดอกไม้ไม่พูด จากคำตอบของดอกไม้ที่ไม่ได้ตอบผ่านคำพูด แต่ใช้การ “ส่ายหน้า” (摇头) และ “พยักหน้า” (点头) แทนคำตอบ ยิ่งตอกย้ำภาวะไร้เสียงของดอกไม้เอง ถ้าหากต้องการพูดหรือส่งเสียงก็จะต้องเรียนรู้ที่จะพูดแบบนกแก้ว แม้ว่านกแก้วจะพูดได้ แต่สิ่งที่นกแก้วพูดเป็นเพียงการเลียนแบบคำหรือประโยคที่มนุษย์สอนให้เท่านั้น

ภาวะไร้เสียงที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ทั้งสองบทนี้สามารถนำมาเชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ของชาวจีนในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ ในบางช่วงของประวัติศาสตร์อัตลักษณ์จีนไม่ใช่สิ่งพึงประสงค์ในสังคมไทย ดังนั้น “คนจีนที่ดี” แบบที่รัฐต้องการจะต้องไม่แสดงความเป็นจีนออกมาและต้องไม่ออกมาเรียกร้องต่อรอง เนกเช่นดอกไม้ที่ไม่พูด พวกเขาต้องสมานและร่วมผลิตซ้ำอุดมการณ์กระแสหลักของสังคมไทย ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมหนึ่งของภาวะเช่นนี้คือการที่ลูกหลานชาวจีนในประเทศไทยในปัจจุบันแทบไม่สามารถพูดภาษาจีนได้อีกแล้ว แตกต่างจากลูกหลานชาวจีนในประเทศเพื่อนบ้านแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น มาเลเซีย หรือสิงคโปร์ ที่ยังสามารถสื่อสารภาษาจีนกลางหรือภาษาจีนถิ่นได้อย่างคล่องแคล่ว ดังนั้นลูกหลานชาวจีนในสังคมไทยปัจจุบันจึงเป็นไม่ต่างจากนกแก้วที่เรียนรู้การพูดภาษามนุษย์ ทว่าเสียงที่แท้จริงของตนกลับไม่สามารถเปล่งออกมาได้

5.1.5 ความโหยหาเสรีภาพ

จากหัวข้อต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ จะเห็นได้ว่าในชีวิตของคนชายขอบนั้นเต็มไปด้วยข้อจำกัดทางสังคมมากมาย ที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถแสดงตัวตนออกมาได้เต็มที่ ด้วยเหตุนี้ ในท้ายที่สุดแล้วหนึ่งในสิ่งที่กลุ่มคนชายขอบปรารถนามากที่สุดก็คือเสรีภาพนั่นเอง เจิงจินได้สะท้อนประเด็นดังกล่าวออกมาในกวีนิพนธ์บทที่มีชื่อว่า ว้าว 《风筝》 และ เสรีภาพของนก 《鸟的自由》

风筝	ว้าว
脖子被系着	คอถูกผูกมัดไว้
在天上飘飞	ร่อนถลานบนภา
想咬断绳索	อยากกัดเชือกให้ขาด
又怕摔下来,	แต่ก็กลัวจะปลิวตกลงมา
东张西望:	แลมองไปทั่วทุกทิศทาง
“何处有自由的天?”	“ท้องฟ้าแห่งเสรีภาพอยู่ที่ใด”

(Zeng, 2013, p. 130)

鸟的自由

地面太多交易
跳到树枝上生活

啊! 高空多自由
我正奋力飞起

忽闻背后有枪声

เสรีภาพของนก

บนพื้นดินสับสนวุ่นวาย
จึงกระโดดขึ้นไปใช้ชีวิตบนกิ่งไม้

โอ้! บนฟ้าสูงนั้นมีเสรีภาพมากมาย
ข้ากำลังออกแรงบินขึ้นไป

พลันได้ยินเสียงปืนดังขึ้นจากด้านหลัง

(Zeng, 2013, p. 186)

กวีนิพนธ์เรื่อง ว้าว ถ่ายทอดภาพของผู้ที่ตระหนักรู้แล้วว่าตนไม่ได้มีเสรีภาพ กวีใช้ “เชือก” (绳索) เป็นสัญลักษณ์แทนกรอบกฎเกณฑ์ ข้อจำกัด หรือเงื่อนไขที่ “ผูกมัด” (系) ให้คนชายขอบไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามใจปรารถนา แต่ถึงกระนั้น หากไม่มีเชือกคอยผูกไว้ ว้าวก็อาจจะปลิวตกลงสู่พื้นดินได้ ในทางหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า กรอบกฎเกณฑ์ที่อำนาจกระแสหลัก สร้างขึ้นเพื่อควบคุมคนชายขอบ กลับกลายเป็นกลไกส่วนหนึ่งที่ทำให้คนชายขอบสามารถ ดำเนินชีวิตร่วมกับสังคมกระแสหลักต่อไปได้ แม้พวกเขาจะไม่ได้พอใจกับกรอบกฎเกณฑ์ดังกล่าว แต่ก็ไม่กล้าที่จะทลายมันออกไป เนื่องด้วยกังวลว่าอาจจะทำให้พวกเขาใช้ชีวิตที่ยากลำบากมากขึ้น ความโหยหาเสรีภาพจึงเป็นเพียงความปรารถนาเล็ก ๆ ในใจ ที่ไม่อาจแสวงหามาได้อย่างแท้จริง ในขณะที่ เสรีภาพของนก ใช้เรื่องของนกมาถ่ายทอดภาพของผู้ที่หลงเข้าใจผิดคิดว่าตัวเองมี เสรีภาพอย่างเต็มที่ แต่กลับพบว่าที่แท้แล้วเสรีภาพที่มีอยู่นั้นมีขอบเขตจำกัด กวีใช้ “ปืน” (枪) เป็นสัญลักษณ์ของการปราบปรามและลงโทษ กล่าวคือ คนชายขอบสามารถใช้เสรีภาพได้เต็มที่ ตราบใดที่ยังไม่เกินขอบเขตที่อำนาจกระแสหลักกำหนดไว้ เหมือนนกที่เลือกจะอยู่บนพื้นดินหรือ ขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ก็ได้ ทว่าหากปรารถนาเสรีภาพที่มากกว่านั้นก็ต้องเผชิญกับการปราบปราม หรือลงโทษ เจกเช่นนกที่กำลังจะโบยบินขึ้นไปบนท้องฟ้าแต่กลับถูกปืนยิงให้ตกลงมา

หากเชื่อมโยงเนื้อหาของกวีนิพนธ์ทั้งสองบทนี้เข้ากับเรื่องของคนเชื้อสายจีนใน สังคมไทย จะเห็นได้ว่ามีส่วนที่คล้ายกับในกวีนิพนธ์ทั้งสองบทนี้เป็นอย่างมาก นโยบายของรัฐไทย ที่เข้าก้ากับควบคุมคนจีน ทั้งยังพยายามกลืนกลายอัตลักษณ์จีนให้เป็นไทยในช่วงสงครามโลก ครั้งที่สอง เป็นสิ่งที่มีลักษณะเหมือน “เชือก” ในกวีนิพนธ์เรื่อง ว้าว กล่าวคือ ในแง่หนึ่งนโยบาย เหล่านี้เป็นเครื่องมือในการกำกับควบคุม ทว่าในอีกแง่หนึ่งคนเชื้อสายจีนจำนวนมากก็ยอมสยบ ต่อนโยบายดังกล่าว เพื่อชีวิตความเป็นอยู่และช่องทางทำมาหากินที่สะดวกสบายมากขึ้น ไม่ต่างจากว้าวที่ไม่กล้าคัดเชือกให้ขาด เนื่องจากกลัวว่าถ้าไม่มีเชือกนี้แล้วตนอาจร่วงลงสู่พื้นดิน จวบจนปัจจุบัน คนเชื้อสายจีนในสังคมไทยถูกควบคุมทางอุดมการณ์มาอย่างเนิ่นนานจน แทบจะไม่มีใครกล้าถูกควบคุม ทั้งยังหลงคิดว่าตนมีเสรีภาพเต็มที่ ไม่ต่างจากนกในกวีนิพนธ์เรื่อง

เสรีภาพของนก หากแต่เสรีภาพนั้นเป็นสิ่งที่มิได้เพราะยังไม่ล่วงละเมิดขอบเขตที่อำนาจ กระแสหลักกำหนดให้เท่านั้น

5.2 การปลดปล่อยอัตลักษณ์ชายขอบในกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซิน

ในงานกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซิน มีบทกวีหลายบทที่ถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับหลักปรัชญาของพุทธศาสนา สำหรับการศึกษาค้นชายขอบ เนื้อหาในกวีนิพนธ์เหล่านี้ถือเป็นประเด็นที่ควรนำมาร่วมพิจารณาในแง่ของการปลดปล่อยตัวเองออกจากอัตลักษณ์ชายขอบของกวี เพราะแม้นักเขียนชายขอบจะมองว่าชายขอบเป็นพื้นที่ของการกดขี่ อย่างไรก็ตามในการกลับมาทบทวนอดีตของตน นักเขียนเลือกที่จะนำเสนอประสบการณ์ของตนจากพื้นที่ชายขอบและปรับเปลี่ยนชายขอบจากพื้นที่ที่ถูกกดขี่ให้กลายเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางการเมือง (ชุตินา ประภาศวุฒิสาร, 2554, น. 26)

สำหรับคนชายขอบ ประสบการณ์ทางจิตวิญญาณหรือความเชื่อทางศาสนาสามารถช่วยเติมเต็มความรู้สึกขาด ช่วยเยียวยาบาดแผลทางจิตใจ ทั้งยังทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางใจของพวกเขา ปัญหาส่วนใหญ่ของคนชายขอบมักเกิดจากปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคมซึ่งแก้ไขได้ยาก ดังนั้นที่พึ่งทางจิตวิญญาณจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพวกเขา กล่าวอีกนัยหนึ่ง แม้ว่าจะไม่สามารถทำให้ความเจ็บปวดทางร่างกายหายไปได้ แต่ความเจ็บปวดทางจิตใจนั้นสามารถบรรเทาให้เบาลงได้ หลายเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า การเรียกร้องความเป็นธรรมของคนชายขอบมักจะนำไปสู่ความรุนแรงอย่างเลี่ยงไม่ได้ เช่น การเดินขบวนประท้วงที่ลงท้ายด้วยการปราบปรามของรัฐ วรรณกรรมจึงกลายเป็นช่องทางที่ค่อนข้างสันติ ซึ่งช่วยเปิดโอกาสให้คนชายขอบจำนวนมากใช้ต่อสู้เรียกร้องเพื่อกลุ่มของตน ในพื้นที่ของงานวรรณกรรม คนชายขอบสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ของพวกเขาให้แก่ผู้อ่านที่เป็นสาธารณชนได้ และในขณะเดียวกันก็มักแสดงให้เห็นว่าพวกเขาจัดการกับการกดขี่ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันอย่างไร สิ่งนี้ถือเป็นการต่อสู้ทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ไม่ต่างจากการลงมือเดินขบวนประท้วงบนท้องถนน

佛

在半闭半开的佛眼前

我一无所求

从心灵的书架上

掏出珍藏的佛经

念诵再念诵

我也是一尊佛

พระพุทธ

ต่อหน้าพระพุทธรูปที่หิรัตามอง

ข้ามิวอนขอสิ่งใด

หยิบเอาพระไตรปิฎกที่เฝ้าถนอมไว้

ออกมาจากชั้นหนังสือในจิตใจ

พรั่สวดเรื่อยไป

ข้าเองก็เป็นอย่างพระพุทธรูปเช่นกัน

(Zeng, 2013, p. 20)

จากกวีนิพนธ์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า กวีก็แสดงความศรัทธาลึกซึ้งต่อพระพุทธศาสนา ผ่านภาพของการหมั่นท่อง “พระไตรปิฎก” (佛经) ที่หยิบออกมาจาก “ชั้นหนังสือในจิตใจ” (心灵的书架) แสดงให้เห็นว่าคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่จดจำอยู่ในใจของกวี ไม่ใช่การพร่ำท่องคำสอนจากคัมภีร์ที่เป็นวัตถุจริง ในวรรณคดีสุดท้ายแสดงให้เห็นความเชื่อมั่นของกวีที่ว่า หากมีธรรมประจำใจอยู่เสมอ ก็สามารถเป็นได้ดัง “พระพุทธ” (佛) จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือการหลุดพ้นจากทุกข์ ซึ่งคงเป็นความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์ทุกคน รวมถึงคนชายขอบ สำหรับคนจีนโพ้นทะเลที่เป็นชายขอบของสังคมไทย การหาอัตลักษณ์ร่วมอาจเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยบรรเทาความรู้สึก “เป็นอื่น” ของพวกเขา และช่วยให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้

ในประวัติศาสตร์ไทย ชาวจีนและการดำรงอยู่ของพวกเขาไม่เคยถูกมองว่าเป็นปัญหาในสังคมไทย จนกระทั่งยุคสมัยของการสถาปนารัฐชาติสมัยใหม่ กระบวนการสร้างชาติคือการสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันของคนที่ถูกนิยามว่าอยู่ในชาติเดียวกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องนิยามว่า “อะไรคือเรา” และ “อะไรไม่ใช่เรา” อัตลักษณ์จีนในสังคมไทยถูกผลักดันให้เป็น “คนอื่น” ผ่านกระบวนการเช่นนี้ จนกระทั่งกลายเป็นอัตลักษณ์ชายขอบของสังคมไทยไปในที่สุด เบเนดิก แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) นักวิชาการที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่ง ในด้านการศึกษาเรื่องชาติและลัทธิชาตินิยมเสนอว่า ชาติเป็นชุมชนทางการเมืองในโลกสมัยใหม่ รูปแบบหนึ่งที่ถูกจินตนาการขึ้นผ่านระบบสัญลักษณ์ เช่น การใช้ภาษาร่วมกัน โดยทุนนิยมการพิมพ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนในจินตนาการที่เรียกว่า “ชาติ” ถือกำเนิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม หากย้อนกลับไปก่อนกำเนิดรัฐชาติสมัยใหม่ เราจะพบว่าผู้คนใช้ระบบวัฒนธรรมอีกแบบหนึ่งเพื่อจินตนาการถึงความเป็นพวกเดียวกัน เช่น ชุมชนทางศาสนา เป็นต้น (โปรดดูเพิ่มเติมใน เบเนดิก แอนเดอร์สัน, 2552, น. 1-61) ในแง่นี้จะเห็นได้ว่า การนับถือพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่เดียวที่ชาวจีนโพ้นทะเลมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมพื้นถิ่นของไทย แม้จะเป็นพุทธศาสนาคณะนิกาย แต่ด้วยลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยที่มีการรับเอาวัฒนธรรมอันหลากหลายมารวมกัน ทำให้พุทธศาสนาแบบจีนเป็นที่ยอมรับในสังคมไทยได้ไม่ยาก ดังนั้น หากมองว่ากวีนิพนธ์บทนี้เป็นส่วนหนึ่งของการปลดปล่อยอัตลักษณ์ชายขอบของกวีแล้ว จะเห็นว่ากวีได้นิยามตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยผ่านชุมชนศาสนา ซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่แพร่หลายก่อนการกำเนิดรัฐชาติสมัยใหม่ และเพราะโลกทัศน์แบบรัฐชาติสมัยใหม่นี้เองที่ผลักดันให้อัตลักษณ์จีนของกวีกลายเป็นสิ่งแปลกแยกของสังคมไทย ความต้องการกลายเป็นดังพระพุทธองค์ที่กล่าวถึงในวรรณคดีสุดท้ายของกวีนิพนธ์เรื่อง พระพุทธ คือภาพความปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “เมืองพุทธ” และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งนี้เองที่จะทำให้กวีในฐานะคนเชื้อสายจีนในสังคมไทยหลุดพ้นทุกข์จากความเป็นคนชายขอบได้

ประเด็นเรื่องการปลดเปลื้องตนเองออกจากอัตลักษณ์ชายขอบโดยการนำไปเชื่อมโยงกับแนวคิดทางพุทธศาสนายังมีให้เห็นอยู่ในกวีนิพนธ์บทอื่นๆ ของเจิ้งซินอีกด้วย เช่นในบทที่มีชื่อว่า โฟร์ 《菩提》 และ เข้าสู่ความสงบ 《入定》 ดังนี้

菩提

菩提树下坐禅
见到三片落叶

一片写着“佛”字
另一片画着佛像
第三片无字无像

โฟร์

นั่งสมาธิใต้ต้นโพธิ์
แลเห็นโพธิ์สามใบร่วงหล่น

ใบหนึ่งมีคำว่า “พุทธ” เขียนอยู่
อีกใบหนึ่งมีรูปพระพุทธรูปไว้
ใบที่สามไร้คำไร้รูป

(Zeng, 2013, p. 18)

入定

盘腿静坐

坐到肌肤
骨骼 躯干
五脏六腑
归于无

空

เข้าสู่ความสงบ

นั่งขัดสมาธิอย่างสงบ

จนกล้ามเนื้อ
กระดูก เรือนร่าง
อวัยวะภายในทั้งหลาย
มลายหายไป

ว่างเปล่า

(Zeng, 2013, p. 24)

กวีนิพนธ์สองบทนี้ได้ช่วยขยายความเกี่ยวกับสภาวะพันทุกขในมุมมองของพุทธศาสนา กล่าวคือ การไปถึงความพันทุกขสำหรับพุทธศาสนาคือการไปสู่สภาวะ “สูญญตา” หรือการไม่มีอยู่ เจิ้งซินได้ถ่ายทอดประเด็นนี้ไว้ในกวีนิพนธ์ทั้งสองบทนี้ ผ่านคำว่า “ไร้” หรือ “มลายหายไป” (无) และคำว่า “ว่างเปล่า” (空) การสละทิ้งเป็นหัวใจสำคัญเพื่อจะบรรลุสภาวะดังกล่าว ไม่ใช่เพียงการสละทิ้งในเชิงกายภาพหรือร่างกายเช่นที่กล่าวถึงในกวีนิพนธ์เรื่อง เข้าสู่ความสงบ เท่านั้น ทว่าในบท โฟร์ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการบรรลุธรรมไม่ได้สิ้นสุดเพียงการได้รู้จักและสัมผัสกับธรรม หากแต่ท้ายที่สุดตัว “พุทธ” (佛) หรือพระธรรมนั่นเองก็เป็นสิ่งที่ต้องถูกสละทิ้งไปด้วย จึงจะนำไปสู่สภาวะสูญญตาได้อย่างแท้จริง

นอกจากกวีนิพนธ์ที่ได้กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้านี้ ยังมีงานของเจิ้งชวินอีกบางส่วนที่แม้จะไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยตรง แต่ก็ถ่ายทอดประเด็นเกี่ยวกับสภาวะสูญญตาเหมือนกัน เช่นในกวีนิพนธ์เรื่อง *ใบไม้ในฤดูใบไม้ร่วง* 《秋叶》 และ *น้ำแข็ง* 《冰》 ดังนี้

秋叶

一片黄叶
飘落一潭秋水
有声有色有形

沉淀我的心湖
无声无色无形

ใบไม้ในฤดูใบไม้ร่วง

ใบไม้สีเหลืองใบหนึ่ง
ปลิวหล่นลงบนบ่อน้ำในฤดูใบไม้ร่วง
มีเสียง มีสี มีรูป

เมื่อจมลงยังทะเลสาบในจิตใจข้า
ไร้เสียง ไร้สี ไร้รูป

(Zeng, 2013, p. 132)

冰

晶莹剔透
没有一点私心

看我溶化后
一无所有

น้ำแข็ง

โปร่งใสเป็นประกาย
ไม่มีความเห็นแก่ตัวเลยสักนิด

ดูเถิดว่าเมื่อข้าหลอมละลายแล้ว
ก็ไม่เหลือสิ่งใดอีกเลย

(Zeng, 2013, p. 176)

ใบไม้ในฤดูใบไม้ร่วง แสดงให้เห็นภาพเปรียบเทียบต่างระหว่างโลกภายนอกที่เป็นโลกแห่ง “รูป” (形) “สี” (色) และ “เสียง” (声) ในขณะที่โลกในจิตใจกลับเป็นสภาวะสูญญตาที่ “ไร้รูป” (无形) “ไร้สี” (无色) และ “ไร้เสียง” (无声) ผ่านกระบวนการร่วรอยของใบไม้ในฤดูใบไม้ร่วง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความเสื่อมหรือการกำลังดำเนินไปถึงจุดสิ้นสุด ในขณะที่ *น้ำแข็ง* แสดงให้เห็นการเสื่อมสลายของโลกกายภาพ หรือสัจธรรมของสรรพสิ่งที่จะต้องไปสู่สภาวะของความไม่มีอยู่ในวันหนึ่ง เฉกเช่นน้ำแข็งที่หลอมละลาย ทว่าหากมองในแง่ของหลักธรรมทางพุทธศาสนาแล้ว การไปถึงความเสื่อมสลายจนไม่มีอยู่นี้เองคือจุดหมายปลายทางสูงสุด การบรรลุสภาวะสูญญตาในพุทธศาสนาหมายถึงการอยู่พ้นจากโลกวัตถุ และยังหมายถึงการอยู่พ้นจากความทุกข์ทั้งปวงด้วย ในทางหนึ่ง สิ่งนี้อาจมองได้ว่าเป็น “เสรีภาพ” ที่กวีเฝ้าตามหา กล่าวคือ เสรีภาพนี้ไม่อาจได้มาอย่างแท้จริงในโลกทางกายภาพ หากแต่เป็นสิ่งที่ต้องแสวงหาออกจากโลกนามธรรมในจิตใจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เสรีภาพในทางกายภาพสำหรับคนชายขอบ

ไม่มีวันเกิดขึ้นได้จริง เสรีภาพในทางกายภาพจะเกิดขึ้นได้จริงก็ต่อเมื่อพวกเขาไม่มีตัวตนอยู่แล้วเท่านั้น

เนื้อหาเชิงพุทธปรัชญาที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซิน หากมองอย่างผิวเผินจะทำให้เข้าใจงานเหล่านี้เพียงแต่สะท้อนถึงความเชื่อและความเลื่อมใสในพุทธศาสนาของตัวกวี ทว่าหากพิจารณาพร้อมกับบริบทของชาวจีนโพ้นทะเลในฐานะคนชายขอบของสังคมไทย บทกวีเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นว่ากวีปลดปล่อยตนเองออกจากสถานะชายขอบได้อย่างไร

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา กวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซินประกอบกับบริบททางประวัติศาสตร์ของชาวจีนโพ้นทะเลในสังคมไทยทำให้เห็นว่า อัตลักษณ์จีนในสังคมไทยนั้นถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่ชายขอบ แม้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันจะให้การยอมรับคนเชื้อสายจีนเป็นอย่างดี แต่ก็ยังเป็นเพราะคนกลุ่มนี้ได้ผ่านกระบวนการ “ทำให้กลายเป็นไทย” มาอย่างยาวนาน แม้ร่องรอยความเป็นจีนจะยังหลงเหลืออยู่บ้าง ทว่าลึกลงไปในระดับจิตสำนึกกลับกลายเป็นคนไทยไปอย่างสมบูรณ์แล้ว ลูกหลานชาวจีนในสังคมไทยปัจจุบันใช้ภาษาไทยและรับเอาโลกทัศน์แบบไทยมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน คนเชื้อสายจีนแบบเจิ้งซินที่ยังมีความเป็นจีนอย่างเปี่ยมล้น เช่น ยังคงเขียนภาษาจีนเป็นหลัก ทั้งยังเกิดและเติบโตในยุคสมัยที่อัตลักษณ์จีนถูกปฏิเสธอย่างรุนแรง ย่อมไม่อาจก้าวออกมาจากพื้นที่ชายขอบได้ เจิ้งซินจึงถือได้ว่าเป็นตัวแทนของคนเชื้อสายจีนชายขอบในสังคมไทย เขาใช้วรรณกรรมเป็นพื้นที่ถ่ายทอดประสบการณ์ชายขอบของตัวเอง ทั้งยังใช้เป็นพื้นที่ปลดปล่อยตัวเองออกจากอัตลักษณ์ชายขอบนั้นด้วย

อย่างไรก็ดี ลักษณะเฉพาะของงานประพันธ์ประเภทกวีนิพนธ์คือความเป็นสัญลักษณ์ ความท้าทายในการศึกษากวีนิพนธ์คือการที่ผู้ศึกษาจะตีความสัญลักษณ์ต่างๆ ในกวีนิพนธ์อย่างไร บทความวิจัยนี้ตีความกวีนิพนธ์ขนาดสั้นของเจิ้งซินจากมุมมองเรื่องคนชายขอบ ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งที่สามารถนำมาศึกษาวรรณกรรมได้ ทว่ายังมีแนวคิดอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้ศึกษาวรรณกรรมได้อีกนับไม่ถ้วน นอกจากนี้ กวีนิพนธ์ที่ยกมาวิเคราะห์ในบทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งจากงานกวีนิพนธ์ขนาดสั้นทั้งหมดของเจิ้งซินเท่านั้น แต่ก็น่าจะเป็นที่สังเกตได้ไม่ยากว่างานกวีนิพนธ์ของเจิ้งซินมีเนื้อหาที่รุ่มรวย มีศักยภาพที่จะนำมาอ่านและตีความได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่หลากหลาย ทั้งทฤษฎีที่แพร่หลายอยู่แล้ว เช่น สตรีนิยม (feminism) รวมถึงทฤษฎีที่กำลังได้รับความนิยมและเป็นประเด็นร่วมสมัยในปัจจุบัน อย่างนิเวศวิจารณ์ (ecocriticism) และหลังมนุษยนิยม (posthumanism) ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สัตว์ พืช รวมถึงวัตถุ ซึ่งจะเห็นได้ว่าต่างก็เป็นตัวละครหลักที่เจิ้งซินใช้

เล่าเรื่องในงานกวีนิพนธ์ของเขาอยู่แล้ว หรือแม้กระทั่งทฤษฎีผัสสาอารมณ์ (affect theory) ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่แวดล้อมอยู่รอบตัวมนุษย์ ผู้วิจัยคิดว่าการศึกษาในแนววรรณคดีวิจารณ์ โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีเหล่านี้ เข้ากับการศึกษางานวรรณกรรมภาษาจีนในประเทศไทย ทั้งของเจิ้งซินและของนักเขียนคนอื่น ๆ เป็นอีกแนวทางการศึกษาหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถช่วยขยายองค์ความรู้และนำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ ๆ ได้อีกมากมาย

เอกสารอ้างอิง/References

- คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2558). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย*. มติชน.
- ชุติมา ประกาศวุฒิสาร. (2554). *ก่อร่างสร้างเรื่อง: เรื่องเล่า อัตลักษณ์ และชุมชนในวรรณกรรมสตรีชายขอบ*. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ชุติมา ประกาศวุฒิสาร. (2560). ชายขอบในวรรณกรรม. ใน สุเรศ โชติอุดมพันธ์ (บรรณาธิการ), *วรรณคดีศึกษา 1 วรรณกรรมกับสังคม* (น. 51-65). โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพินกานต์ แสงอนันต์. (2552). *การศึกษาวรรณกรรมเรื่องสั้นของเจิ้งซิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- เบเนดิก แอนเดอร์สัน. (2552). *ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม* (กษิร ชีพเป็นสุข และ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการ และ ผู้แปล). มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 1983)
- พิณทิพย์ จิงจำเริญกิจ. (2552). *ภาพลักษณ์ของสตรีภายใต้ความหลากหลายและวัฒนธรรมที่กลมกลืนในบทประพันธ์ของเจิ้งซิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ภัทรธิดา โลหะวิจิตรานนท์. (2552). *ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องสั้นของซือหม่ากวงและเจิ้งซิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- วันวิสาข์ มังกรไพบูลย์. (2555). *การศึกษาภาพลักษณ์ผู้สูงอายุในเรื่องสั้นขนาดสั้นของเจิ้งซิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ศิริวรรณ เจริญธรรมรักษา. (2555). *การศึกษาเรื่องสั้นขนาดสั้นเชิงสังคมนิยมของเจิ้งซิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์. (2555). *กบฏจีนจน “บนถนนพลับพลาไชย”*. มติชน.
- สันติ เล็กสกุล. (2561). *ผู้ไร้เสียง: คำยืนยันของ ค่ายตรี จักรวรรดิ สปีวาก*. Illuminations Editions.
- สุราษ โศจิศิริกุล. (2554). *ศึกษาวันิพนธ์ขนาดเล็กของเจิ้งซิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2546). *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- หลอว์ผู้. (2556). *การศึกษาจินตภาพบทกวีของเจิ้งซิน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- Li, M. 李明峰. (2011). *曾心散文研究* [硕士学位论文]. 华侨大学.
- Wang, K., & Zeng, X. 王珂, 曾心. (2021). 建设一个享誉世界的小诗社——泰华小诗磨坊成立十五年访问召集人曾心. *世界华文文学论坛*, (3), 106-112.
- Xu, A. 许爱联. (2012). *曾心文学创作与 80 年代以来泰华文学思潮* [博士学位论文]. 吉林大学.
- Zeng, X. 曾心. (2013). *曾心小诗一百首*. 留中大学出版社.